

**The *Introductiones dialecticae secundum Wilgelmum*
and *secundum G. Paganellum***

Edited by
Iwakuma Y.

Records of William of Champeaux's teaching of logic in the late 11th century are preserved, as have argued elsewhere,¹ in the *Introductiones dialecticae secundum Wilgelmum* in a Vienna manuscript, in the *Introductiones dialecticae artis secundum magistrum G(uillelmum) Paganellum* in an Escorial manuscript, and in other texts following them in those manuscripts. The present paper contains editions of all the relevant texts.

On ms Vienna VPL 2499 (Parchment, saec. XIII in., 69 fols., 16°)

This manuscript was first brought to the attention of scholars by M. Grabmann, and has been studied in more detail by L.M. De Rijk².

One and the same hand copied the whole manuscript throughout, including the titles given to each text. A secondary entry occurs on f. 69v where someone in the 14th century entered 25 hexameters on the earthquake of 25 January 1348. The texts can be divided into four groups according to their contents.

(A) ff. 1r-22v

(1) ff. 1r-12r: "*Tractatus praeteritorum*".³

Inc.: Incipit tractatus preteritorum. <A> s in preterito vi suscipit s removendo.

(2) ff. 12r-22v: "*Tractatus nominum*".

Inc.: Incipit tractatus nominum. Subsequenti opusculo preponuntur isti sex versiculi quasi in prologum in quibus continetur.

(B) ff. 23r-42r

(1) ff. 23r-29r: "*Introductiones dialecticae*", thus entitled at the beginning; the text ends with the phrase 'hec predicta <et> con-

-
1. Iwakuma Y., 'William of Champeaux and the *Introductiones*', Acts of the 10th European Symposium on Medieval Logic and Semantics (ed. H.A.G. Braakhuis & C.H. Kneepkens), forthcoming.
  2. M. Grabmann, 'Bearbeitungen und Auslegungen der aristotelischen Logik aus der Zeit von Peter Abaelard bis Petrus Hispanus: Mitteilungen aus Handschriften deutscher Bibliotheken', (Abhandlungen der Preussischen Akad. der Wis., Jg. 1937, Philos.-hist. Klasse Nr. 5), Berlin 1937, pp. 56-57; and L.M. De Rijk, *Logica modernorum: A Contribution to the History of Early Terminist Logic* (hereafter LM) II-1, Assen 1967, pp. 91-93 & 130-146.
  3. G.L. Bursill-Hall, *A Census of Medieval Latin Grammatical Manuscripts* (= Grammatica speculativa 4), Stuttgart-Bad Cannstatt 1981, p. 272, identifies the text on ff. 1r-22v as Petrus Riga's *De preteritis et supinis*. But on f. 12r a new text seems to start, and I am not sure whether the text on ff. 12r-22v is part of Petrus Riga's treatise.

sequentia sunt introductiones secundum Wilgelmum', on f. 29r, with one half of the page left blank.

(2) ff. 29v-32v: A continuation of the *Introuctiones* above. The text is incomplete, but is followed by a few blank lines on f. 32v.

(3) ff. 33r-35v: Questions on *vox* and *dialectica*.

(4) ff. 35v-42v: A treatise on *media*. Half of f. 42v is left blank.

Texts (1)-(4) are edited below as *Introductiones dialecticae secundum Wilgelmum I-IV*.

(C) ff. 42v-69r

(1) ff. 42v-45r: Theological questions, edited below as APPENDIX.

(2) ff. 45r-46v: two excerpts from Jerome: one (f. 45r-v) from epistula 36.2-8 (CSEL 54, pp. 270-275), the other (f. 46r-v) from epistula 30.1-5 (CSEL 54, pp. 243-247). It ends on 46v, leaving a few lines blank.

(3) ff. 47r-67v: "*Quaestio gravis*" (thus title on f. 47r). This text has been edited by De Rijk, LM II-2, pp. 731-769, under the title of *Quaestiones Victorinae*.

(4) ff. 68r-69r: A collection of short theological texts. The first one is entitled "Iheronimus super evangelia" (f. 68r) and two of them 'Augustinus' (f. 68v and f. 69r), but the attributions appear to be false. One text (ff. 68v-69r), on the Synod of Rome in 1078, is identical with one printed by Mansi in his *Sanctorum conciliorum nova et amplissima collectio* XX, Firenze/Venezia 1767 (repr. Graz 1960), coll. 503C and 506A-C.

De Rijk distinguishes two hands in this manuscript, and says that Part A is written in a 14th (or 13th) hand, while Parts B & C in one from the second quarter of the 12th century. His dating of Part A is based on the fact that on the top of f. 1r one reads the date "anno domini M CCLXXIII" with a lacuna of one letter after "M"; he takes this to mean either 1273 or 1373.¹ Mlle F. Gasparri, however, who kindly studied a photocopy of the manuscript at my request, wrote to me in a private letter as follows:

Il me semble que les ff. 1-22 et 23-69 soient écrits par la même main et non par deux mains différentes; je remarque seulement que la form du signe -ur 2, que l'on trouve aux ff. 1-22, ne se retrouve pas aux ff. 23-69, mais il s'agit bien de la même main, qui a pu écrire les 2 parties à des moments différents. On retrouve, en effet, du f. 1 au f. 69 les mêmes formes de a, de g, les mêmes hastes un peu fourchues, la même orientation des hastes plongeantes, les mêmes formes de tildes [...]. Il s'agit donc vraisemblablement de la même main. La date inscrite au f. 1 "MCCLXXIII" n'a, à

1. See LM II-1, pp. 91-92.

mon avis, rien à voir avec la date de la copie; elle a bien été inscrite par une main de la fin du XIIIe, qui n'a aucun rapport avec l'écriture du texte.

Quant à la date du manuscrit, je suis absolument de votre avis. À première vue je l'aurais daté du milieu du XIIe à cause de l'écriture et même des lettres ornées. Mais cela est impossible en raison du contenu, mais aussi à cause de la miniature qui se trouve en tête du manuscrit et dont le style, la technique du dessin sont bien du XIIIe siècle. Si l'écriture paraît archaïque, cela pourrait être dû à l'origine du manuscrit; s'il a été écrit en Europe centrale, il est normal que l'écriture soit sensiblement plus archaïque, car comme vous le savez sans doute, l'évolution de l'écriture au moyen-âge va d'ouest vers l'est et il faut compter une grande différence de temps (50 ans ou plus) entre un manuscrit copié en Angleterre ou dans le nord de la France et un manuscrit copié en Europe centrale. Le même décalage existe entre le nord et le sud de l'Europe. Cela dit, je pense que ce manuscrit a été copié très peu de temps après 1199 car l'écriture est tout de même très archaïque (*e* cédillés, *q̃* = que, *s* haut en fin de mot, hastes fourchues etc ...): une quantité de formes archaïques qui font que cette écriture doit dater, environ, de la première ou deuxième décennie du XIIIe s. = 1200-1220 environ, au maximum.

De Rijk further suggests that the texts not only in Part B but also in C are all products of the school of William of Champeaux at St. Victor (whence he gave C3 the title of *Quaestiones Victorinae*)¹ or maybe of even earlier origin. However, I have elsewhere shown that the *Quaestiones Victorinae* should be dated around 1150 at the earliest.² In my view, this also holds for the other texts in Part C. The theological questions (C-1) follow the scholastic procedure, arguments *pro*, *contra*, and *solutio*, in a very primitive manner (see Appendix below): the style is typical of mid-12th century theology, I would say.

As for Part B, it is certain that (2) is a continuation of (1). (1) is incomplete at the end, it stops just at the start of discussions of hypothetical propositions; and (2) begins with a recapitulation of discussions of categorical propositions already thoroughly discussed in (1), and then proceeds to a full discussion of hypothetical propositions. The general plan of the *Introductiones* expressed in (1) §2 is completed in (2), and every step of (1) plus (2) corresponds to that of the Escorial *Introductiones*. Moreover, compare (2) §1.5 with (1) §5.1-2; some passages are almost verbatim the same. We may then safely give the title *Introductiones dialecticae secundum Wilgelmum* to (1) and (2) as consecutive parts of one work.

The relation of (1)-plus-(2) to (3) and (4) is not clear. Neither (3) nor (4) has any place in the frame-work of the *Introductiones*, (1)-plus-(2).

1. See LM II-1, pp. 145-146, and on the *Quaestiones Victorinae* p. 524.

2. Y. Iwakuma, 'Instantiae: A Study of Twelfth Century Technique of Argumentation with an Edition of Ms. Paris BN lat. 6674 f. 1-5', *Cahiers de l'institut du moyen-âge grec et latin* 38 (1981), p. 2, n. 4.

However, as I have argued elsewhere, they are probably products of the same milieu.¹ In particular, that (4) has somehow a close connection to (1)-plus-(2) is indicated by the fact that the Escorial *Introductiones* are likewise accompanied by a treatise on *media*.

The occurrence of the phrase 'Quod exemplo demonstrandum est' in (1) §4.1 suggests that our Vienna *Introductiones* are not *reportationes*, but rather notes written by master William himself in preparation for his lectures. Similar expressions occur in (3) §§2.7 and 2.9.

On ms Escorial, e IV 24 (Parchment; saec. XII; 102 fols.; 11x19 cm; dimensions 7x14 cm, and 8x17 cm on ff. 52v-53r and 98v-102v).

This is a beautiful copy of *Somnium Scipionis* (ff. 1r-5v) with Macrobius' commentary (ff. 6r-52r Liber I, ff. 52v-53v diagrams attached to Macrobius which differ from those in the current edition,² ff. 54r-98v Liber II) copied by 12th-century hands. Some marginal notes have been written by hands contemporary to the scribes as well as later ones (14th century?). In the blank parts, viz. at the end of the codex (ff. 98v-102r) and in between the two books of Macrobius' commentary (ff. 52r-53v), another contemporary hand has copied the following texts, which are our present concern:

(1) ff. 98v-102r: "*INTRODVCCIONES DIALETICE ARTIS secundum ma. G. Paganellum*", (thus according to title at the beginning, written by the same scribe who copied the text).

(2) f. 52r-v: "*INTRODVCCIONES PORPHIRII*" (according to title at the beginning, entered by the text scribe)³, followed without indication of break by:

(3) ff. 52v-53r: a treatise on *media*.

These three texts are edited below.

Concerning the hands of the Escorial manuscript Mlle F. Gasparri says:

Il me semble, d'après les photocopies dont je dispose, que les ff. 1-6 et 47 ne sont pas écrits par la même main. Il y a en effet une différence assez sensible entre les deux: la première emploie deux *a* différents = *ǎ* et *α* qui est plus archaïque, et un *g* de forme différente aussi; la 2e écriture est plus raide et a une autre allure générale. Le f. 54 est de la même main que les ff. 1-6, mais cela est normal puisque vous me dites que le ms. est écrit d'une seule main, sauf les ff. 52r-53r et 98v-102r. Mais est-il sûr que les ff.

1. See n. 1 above.

2. F. Eyssenhart, *Macrobius*, Lipsiae 1893.

3. This text was first brought to the attention of scholars by S. Brandt in the *Prolegomena* to his edition of Boethius' commentaries on the *Isagoge* (CSEL 48, Vindobonae-Lipsiae 1906), p. LXVI.

52r-53r et 98v-102r sont d'une main différente de celle du reste du manuscrit? Le mauvais état des photocopies ne permet pas de conclure précisément sur ce sujet.¹ En tout cas les écritures sont toutes contemporaines et je les daterais volontiers du 2e quart ou plutôt du milieu du XIIe siècle, à condition qu'il s'agisse d'un manuscrit occidental; si ce manuscrit vient de l'est, il faut le post-dater.

On f. 102v a contemporary but different hand has entered the following notes on syllables in Latin words. In some parts the parchment is so worn that the text is illegible:

.A. finale declinabilis dictionis et latine ubique corripitur, nisi sit ablativus vel secunda persona imperativi.

.A. finale indeclinabilis dictionis et latine ubique producitur, excipitur 'ita' 'quia' '////'.

Omnis dictio terminata .B. corripitur.

Omnis declinabilis dictio terminata .C. producitur, excipitur 'hic' pronomen et 'sic'.

Omnis dictio indeclinabilis terminata .C. producitur, excipitur 'ac' 'nec' 'donec'.

Omnis dictio terminata .D. corripitur, excipitur '\h/aud'.

.E. finale declinabilis dictionis et latine ubique corripitur, nisi terminet dip-tongun vel monosyllabum pronomen vel ablativum .v. declinationis vel secunda per-sona imperativi secundae coniugationis.

.E. finale indeclinabilis dictionis, si sit monosyllaba, producitur, excipitur '-que' '-ve' '-ne' ('-ne' quando est interrogativum).

.P.e.t.ec.et. & ÷ e t.c. & or & H(?) ubicumque inveniuntur simul se sequuntur ad invicem.

H. est nota aspirationis.

I. finale declinabilis dictionis et latine ubicumque producitur, exceptis 'michi' 'tibi' 'sibi' quae indifferenter ponuntur.

I. finale indeclinabilis dictionis et latine ubique producitur, exceptis 'quasi' 'nisi' 'ibi' 'ubi' et quae fiunt ex his ut 'sicubi' '////ubi' 'alicubi'.

Omnis dictio terminata .M. corripitur, // longare videbis.

Omnis dictio indeclinabilis terminata .N. corripitur.

Omnis dictio terminata .N., si sit monosyllaba, producitur, ut 'ren' 'sylen'.

Omnis dictio terminata .R., si sit monosyllaba, producitur, ut 'ver', excipitur 'cor' 'fer' 'vir'; ultrasyllaba corripitur, excipitur 'aer' 'eter' 'laquear' 'pulvinar' 'columbar'.

Omnis dictio terminata .es. producitur, exceptis his quae corripiunt .e. in obli-quis ut 'seges, segetis', et is quae crescendo in genitivo mutant .e. in .i. cor/reptum ut 'miles, militis'.

Omnis dictio terminata .T. corripitur, nisi positione vel diptongo vel sincopo ////datur.

.O. terminativum latine dictionis indifferenter ponitur, exceptis quattuor monosyllabis verbis 'do' 'no' 'sto' 'flo' et exceptis obliquis casibus, quae omnes producantur.

1. On this point, I am rather sure, having studied the original manuscript. Ff. 52r-53r and 98v-102v are in a really bad condition.

Nominativus et accusativus et vocativus plures in masculino et feminino genere producuntur, excipiuntur 'tot' et 'quot'; in neutro vero corripuntur, excipiuntur 'quae' et 'haec'.

Omnis dictio terminata .as. producitur, exceptis his quae corripuntur .a. in obliquis ut 'lampas, -dis' 'pallas, palladis', 'archas, archados'.

Vocalis ante vocalem in latinis dictionibus corripitur, excepto 'fio' quando est dissyllabum et praeterito imperfecto, et uno nomine 'duis', et exceptis genitivis et dativis singularibus uinque declinationis, ut 'dies, diei' praeter 'rei' 'spei' 'fidei', et exceptis genitivis desinentibus in .ius. ut 'illius' 'istius' qui indifferenter ponuntur, excepto 'alterius' qui semper corripitur et 'alius' qui semper producitur.

Omnia nomina desinentia in um // // // // // sunt, excipiuntur apud comicas feminarum propria ut 'glicerium'.

Omnis pars desinens // // // // //ns vel m.r.s. ut 'pars', aut in his ut omnis cuius genitivus non superat // // // // // una syllaba facit suum accusativum pluralem tam in .is. quam in .es. et si // // // // // .is. quam in .es.

Omnis pars quae facit nominativum et dativum et vocativum in .e. facit albativum tam // // // // // de scientia in .or. nisi comparativa generis masculini, excipiuntur tria // // // // // ut // // 'soror' 'arbor', et quattuor neutra // // // // // // // // // // // // // // // commune // // // // // augeo auges masculinum.

Omnis igitur nomina // // // // // non sunt, excipiuntur tria 'buxus' 'rubus' 'aleaster'.

Omnis dictio terminata .is., si sit monosyllaba, producitur ut 'vis', excipitur 'is' 'bis' 'quis'; ultrasyllaba corripitur exceptis quae producuntur // // in obliquis ut // // // // // et

While it is certain that (1) and (3) report William of Champeaux's teaching, I have so far failed to discover evidence to prove that this is also the case with (2). But it is not improbable. I would conjecture that the scribe copied (1), (2) and (3) in that order. For, whereas (2) and (3) are found surrounding the diagrams attached to Macrobius' commentary, (1) was written on completely blank pages, the first place a scribe is likely to choose to write. And if my conjecture is correct, it is improbable that (2) has no relevance to (1) and (3). Now, it is worth noticing that (2) = *Introductiones Porphyrii* is more primitive in style and content than the wide-spread commentary on the *Isagoge* by Ps.-Rabanus, which I date to the 1070's.¹ Presumably, then, the date of *Introductiones Porphyrii* is earlier, and this might perhaps be the case with (1) and (3) as well. This is nothing more than a conjecture; but if it is correct, then the Escorial manuscript preserves William's logic from his very young days.

1. Mss Oxford, Bodl. Libr., Laud. lat. 67, ff. 9v-14v; Assisi 573, ff. 4r-15v; Paris BN lat. 13368, ff. 215r-223r. For the dating, see the introduction to my *Ps.-Rabanus super Porphyrium*, forthcoming in *Grammatica speculativa*, Stuttgart-Bad Cannstatt.

Ratio edendi

Abbreviations have been solved without comments. Dubious cases are all recorded in the apparatus, as well as emendations by the scribe himself and by me. The orthography has been classicized. Section numbers are all mine. Direct quotations from and references to authorities have been identified in the apparatus. The texts contain many tacit quotations from authorities, too; they are also identified as far as possible in the Notes attached to the edition below.

As for the Vienna manuscript, I have worked only on a microfilm supplied by the Hill Monastic Library, which is clear enough. The readings of the Escorial manuscript were checked against the original in 1991 and 1992; I would like to express my sincere gratitude for the kindness bestowed on me on both occasions by the Father librarian of the Real Biblioteca del Escorial.

Sigla in textu

[X]	X delendum esse censeo.
<X>	X addidi.
\X/	X librarius super lineas vel in margine addidit.
+X+	X corruptum esse censeo.

Sigla in apparatu

E	Codex Escorialensis <i>e</i> IV 24
W	Codex Vindobonensis VPL 2499
a.c.	ante correcturam librarii
p.c.	post correcturam librarii
+ [X]	X librarius addidit et expunxit
*	rasura unae litterae quae legere nequeo.
X(Y)Z	compendium solis litteris X et Z consistens, quod legi XYZ, habet codex.

legit De Rijk, scil. in suo libro *LM* II-1, pp. 131-145.

Notes

To Vienna I 1.2 & Escorial I 2.1 As for *sonus* as the genus of *vox*, see Boethius' second commentary on Aristotle's *De Int.* (hereafter *inP2*) I, p. 4.15ff (ed. Meiser), and I c. 2, p. 53.12ff. The Vienna definition of *vox* is based on *inP2*, p. 4.18-20. The Escorial example '*tussis*' of the *sonus non vox* in the Escorial ms is taken from *inP2*, p. 4.22, and '*gemitus*' from *inP2*, p. 54.19.

To Vienna I 1.4 & Escorial I 2.2 As for the *litterae* and '*blictrix*' as examples of *vox non significativa*, see *inP2*, p. 54.7 and p. 5.3-14 (ed. Meiser). But the idea that *vox non significativa est quae imponitur rei non existenti*, like '*chimaera*', '*entaurus*', or "*hircocervus*", is not Boethian, but was current around 1100. For this topic, see Iwakuma Y., "William of Champeaux and the *Introductiones*", *Acts of the Tenth European Symposium on Medieval Logic and Semantics* (ed. H.A. G. Braakhuis and C.H. Kneepkens), forthcoming, § 5. In addition to the sources quoted there, see Gerland of Besançon's *Dialectica* (p. 70.33 ed. De Rijk), where it is said that '*Chimaera*' is now not significant although it was formerly. Abelard, too, refers, in a possible counter-argument against a theory of his own, to the idea that the word '*Socrates*' ceases to be significant after the death of Socrates (*Dialectica*, p. 180.33 ed. De Rijk); Abelard himself explicitly denies that '*Hircocervus*' is non-significative.

To Vienna I 1.7 & Escorial I 2.7 The division of *oratio perfecta* is that of Boethius. See *inP2*, p. 95.16-23, *Intr. ad syl. cat.* 767B; and above all, *De syl. cat.* 797b12-C4, where the terminology, order of mention, and even examples are almost the same as those of the Vienna *Introductiones*.

To Vienna I 1.9 & Escorial I 3 The definition of *propositio* is taken from Boethius' *De dif. top.* I (PL 64, 1174C5).

To Vienna I 4.4 This passage is a paraphrase of Boethius' *De syl. cat.*, PL 64 col. 806A.

To Vienna I 3.2 & Escorial I 5.4 The threefold division of the *materia propositionis* is not found in any *auctoritates*. But it was a current topic in those days, since it is also found in Gerland of Besançon's *Dialectica* p. 54.21-25 (ed. De Rijk).

To Vienna I 3.3 & Escorial I 5.7 The *locus a contrariis*, *a subcontrariis*, *a subalternis*, and *a contradictoriis* are not Boethian. For these *loci*, see Iwakuma, "William of Champeaux and the *Introductiones*", § 4.2.

To Vienna I 5 The assertion that indefinite and singular propositions are useless in syllogisms contradicts the fact that the Escorial *Introductiones* sometimes allow us to draw singular and indefinite conclusions (§§ I 8.5, 8.10, 8.20, and 8.23). For this divergence between the two *Introductiones*, see Iwakuma, "William of Champeaux ...", § 7.3.

To Vienna II 2.4-7 & Escorial I 7.1-35 These sections deal with topical arguments.

Vienna	Escorial	2.7 (1) 7.28-31)	(7.19-20, - 7.4, 7.5
2.4 (1)	7.15	(2)	-
(2)	7.23	(3)	7.4, 7.5
(3)	7.1=7.8		
(4)	-		
(5)	7.9		
(6)	7.25		
(7)	7.10		
(8)	7.24		
2.5 (1)	7.11=7.17,		
(7.12)			
(2)	-		
(3)	(7.18)		
(4)	7.32		
(5)	7.13,		
(7.22)			
(6)	7.26,		
(7.35)			
2.6 (1)	-		
(2)	7.21		

The Escorial *regulae* in the parentheses “()” can be taken as special cases of the *regulae* concerned. Among the others which are discussed in the Escorial *Intr.* but not in the Viennese, some (Escorial 7.2, 3, 6, 7) can be grouped under Vienna 2.6, others (Escorial 7.14, 27, 33, 34) under Vienna 2.7, and the rest (Escorial 7.16) under Vienna 2.5.

To Vienna II 3-4 & Escorial I 9.1-10 These sections deal with hypothetical syllogisms. Note that they are divided into three cases, viz. when the inferential force is in the antecedent, when in the consequent, and when in both of them.

Vienna	Escorial	Interpretation
3.1 (1)	9.1	$(P \rightarrow Q) \rightarrow (P \rightarrow R)$, where $Q \rightarrow R$
(2)	9.4	$(Q \rightarrow R) \rightarrow ((P \rightarrow Q) \rightarrow (P \rightarrow R))$
3.2 (1)	9.2	$(Q \rightarrow R) \rightarrow (P \rightarrow R)$, where $P \rightarrow Q$
(2)	9.5	$(P \rightarrow Q) \rightarrow ((Q \rightarrow R) \rightarrow (P \rightarrow R))$
(3)	9.6	$(P \rightarrow Q) \rightarrow (\text{non-}Q \rightarrow \text{non-}P)$
3.3 (1)	9.3	$(Q \rightarrow R) \rightarrow (P \rightarrow S)$, where $(P \rightarrow Q) \& (R \rightarrow S)$
(2)	9.8	$(Q \rightarrow R) \rightarrow$ $((P \rightarrow Q) \& (R \rightarrow S) \rightarrow (P \rightarrow S))$
(3)	-	$(P \rightarrow Q) \rightarrow ((Q \rightarrow R) \rightarrow (P \rightarrow R))$
-	9.7	$(P \rightarrow Q) \rightarrow ((Q \rightarrow P) \rightarrow (P \rightarrow Q))^*$
4 (1)	-	$(P \rightarrow Q) \& (R \rightarrow S) \rightarrow$ $((Q \rightarrow R) \rightarrow (P \rightarrow S))$

(2)	9.9	$(P \rightarrow (Q \rightarrow R)) \rightarrow$ $((S \rightarrow Q) \rightarrow (P \rightarrow (S \rightarrow R)))$
(3)	9.10	$(P \rightarrow (Q \rightarrow R)) \rightarrow$ $((R \rightarrow S) \rightarrow (P \rightarrow (Q \rightarrow S)))$
(4)	-	$(P \rightarrow (Q \rightarrow R)) \rightarrow$ $((S \rightarrow P) \& (T \rightarrow Q) \rightarrow$ $(S \rightarrow (T \rightarrow R)))$
(5)	-	$(P \rightarrow (Q \rightarrow R)) \rightarrow$ $((S \rightarrow P) \& (R \rightarrow T) \rightarrow$ $(S \rightarrow (Q \rightarrow T)))$
(6)	-	$(P \rightarrow (Q \rightarrow R)) \rightarrow$ $((S \rightarrow P) \& (T \rightarrow Q) \& (R \rightarrow U) \rightarrow$ $(S \rightarrow (T \rightarrow U)))$

* Only this interpretation would not be exact one, since in the classical propositional logic it is valid because of the material implication, which is hardly accepted by medieval logicians.

To Vienna II 5.1-2 & Escorial I 8.1-27 These sections deal with categorical syllogisms in the form of hypothetical propositions like 'If P, then if A then C', not in forms like 'P, A, therefore C' as Boethius does in his monographs on syllogisms. The valid modes/figures receive double treatment: (a) insofar as the inferential force resides in the subject, (b) insofar as it resides in the predicate.

mode /figure		Vienna		Escorial	
		pred.	subj.	pred.	subj.
I/1	AAA	5.1(1)	5.2(1)	8.1	8.10
I/2	EAE	5.1(4)	-	8.4	8.23
-	EAO	-	-	-	-
I/3	AII	-	5.2(1)	8.13	8.10
I/4	EIO	-	-	8.14	8.23
I/5	AAI	-	-	-	-
I/6 = (IV/1)	AEE	-	-	-	-
-	AEO	-	-	-	8.25
-	AAI	-	-	-	-
I/7 = (IV/2)	IAI	-	-	-	-
I/8 = (IV/3)	EAO	-	-	8.22	-
I/9 = (IV/4)	EIO	-	-	-	8.18
II/1	EAE	-	-	8.20	-
-	EAO	-	-	-	-
II/2	AEE	5.1(3)	-	8.5	-
-	AEO	5.1(3)	-	8.21	-

II/3	EIO	-	-	8.20	-
II/4	AOO	-	-	8.5, 26	-
III/1	AAI	-	-	-	-
III/2	EAO	-	5.2(2)	-	8.24
III/3	IAI	8.9	-	-	-
III/4	AII	-	-	-	-
III/5	OAO	-	5.2(2)	-	8.6
III/6	EIO	-	-	-	8.17

Notice that both the Vienna and the Escorial *regulae* discuss some valid syllogisms which Boethius does not deal with in his *De syl. cat.*, while, on the other hand, they do not cover all the syllogisms actually dealt with by Boethius.

If the *regula* Vienna 5.2(4), which is incomplete in our ms, is to be read as “si aliquid subicitur alicui universaliter, tunc si subiectum remove-tur ab aliquo *universaliter*, illud idem removetur *a praedicato particulari-ter*”, then it corresponds to the syllogism of the mode/figure I/8.

The following Escorial *regulae* are not valid. Escorial 8.15, by which master William (or the scribe) might erroneously mean the syllo-gism of III/6 (or II/3). The Escorial 8.16 *pro* I/7 (or I/3), and the Escorial 8.27 *pro* II/4 (or III/6)?

Escorial 8.11 = I/1 x I/1, by which I mean the inference which is made up with double adaptation of the syllogism of I/1; Escorial 8.12 = I/1 x III/1. Escorial 8.19 is invalid, unless the first premise were a universal affirmative, in which case it is valid and identical to I/1 x III/5.

Four *regulae* are not syllogistic, viz. Escorial 8.2 = Vienna 5.1(2), Escorial 8.3 = Vienna 5.1(5), Escorial 8.7, Escorial 8.8 = Vienna 5.2(3). For these, see Iwakuma Y., “William of Champeaux and the *Introductiones*”, § 1.1.

To Escorial I.8-9 The *locus a subiecto*, *a praedicato*, *ab ante-cedenti*, and *a consequenti* are not Boethian. For these *loci*, see Iwakuma, “William of Champeaux and the *Introductiones*”, § 4.1.

To Vienna III 1-4

For the historical background of the discussions dealt with here, see Iwakuma, “William of Champeaux and the *Introductiones*”, § 6.

To Vienna IV 1.3 & Escorial III 3 The discussion of the *medium a praedicato* in the Escorial ms is evidently erroneous. It is sub-stantially the same as the discussion of the *medium a subiecto* in the Escorial text itself (E II 4), and in fact it runs perfectly parallel with the discussion in the Vienna text of the *medium a subiecto* (V IV 1.2), not a *praedicato* (V IV 1.3).

To Vienna IV 1.6 Two arguments are said to be valid by *locus a subiecto*; the former, as usual, by the *locus* introduced in the previous

section (V 1.5) with a regula = ViennalI 5.2(1), but the latter is valid by another *locus a subiecto*, viz. Vienna II 5.2(3).

To Vienna IV 2.1 This *natura consequentiarum* might have inspired Abelard to develop the well-known counter-argument to deny the validity of topical arguments *ab opposito* (see his *Dial.* pp. 395.7ff). For Abelard's counter-argument, see, among others, the discussion in Ch. Martin, "Embarrassing Arguments and Surprising Conclusions in the Development of Theories of the Conditional in the Twelfth Century", *Gilbert de Poitiers et se contemporains: aux origines de la Logica modernorum* (ed. J. Jolivet & A. De Libera), Napoli, pp. 377-400, at pp. 391-400.

To Escorial II.1-4 These passages are based on Boethius' second commentary on the *Isagoge*, pp. 135.13-138.10. Some phrasings are verbatim the same.

Introductiones dialecticae <secundum Wilgelmum>

I

1.1 Ars ista dialectica, quam Peripatetici loycen appellabant, propter discretionem veri et falsi inventa est. Quae non potest fieri nisi per voces. Et ita, dum tractant de voce, ut quidem¹ grammatici et rhetorici tractant, sed diverso modo. Grammatici ut doceant casum cum casu construere, tempus et personam regere; rhetorici docent ornate et acute loqui; dialectici verum a falso per voces discernunt. Ideo videndum est nobis quid sit vox.

1.2 Ut melius pateat, ab altiori gradu exordiamur, scilicet a sono, qui est genus vocis, ut viso genere pateat species eiusdem generis. Sonus est quicquid auribus percipitur: sic definitur. Sic autem subdividitur: sonus alius vox, alius non vox. Sonus non vox est ut fragor arborum, collisio lapidum, strepitus² pedum. Sonus vox est qui ab ore animalis procedit, et formatur plectro linguae et naturalibus instrumentis et adiutorio pulmonis, et exit per quasdam partes gutturis quae nuncupantur arteriae. Vel aliter: vox est [re]percussio aeris plectro linguae.

1.3 Vox alia naturalis, alia ad placitum³. Naturalis ut mugitus boum, latratus canum, sibilus serpentum; vox ad placitum, ut 'homo' 'lapis' 'asinus', quia sicut impositori placuit, sic res appellavit. De naturali voce nihil ad praesentem tractatum.

1.4 Vox ad placitum alia non significativa, alia significativa. Non significativa large accepta, ut 'chimaera' 'centaurus' et litterae; vox significativa⁴, cuius significatu <m> inter res existentes [23v] reperitur, ut 'homo' 'lapis'.

1.5 <Vox> significativa alia nomen, alia verbum, alia oratio. Nomen est quae per casus inflectitur, ut 'homo, hominis'; verbum est quae per tempora et personas distribuitur, ut 'lego, legit'; oratio quae constat ex duobus nominibus ut 'Socrates et Plato', ex duobus verbis ut 'legit <et> currit', vel ex nomine et verbo ut 'Socrates scribit'.

1.6 Oratio alia perfecta, alia imperfecta. Perfecta est quae perfectum sensum significat, ut 'Socrates legit'; imperfecta quae imperfectum sensum significat, ut 'homo albus', dicta enim tali oratione animus audientis suspensus expectat et titubet.

1.7 Perfecta oratio alia interrogativa ut 'putasne anima moriatur?', alia imperativa ut 'accipe librum!', alia optativa vel deprecativa ut 'utinam

¹ quidem] quidam W

² strepitus] strepidus W

³ placitum] placidum W et dehinc similiter

⁴ significativa] s. W et dehinc similiter

faciat Deus', alia vocativa ut 'o adesto, Deus!', alia enuntiativa ut 'Socrates legit'. Notandum est quod eadem videtur esse imperativa oratio cum vocativa, sed secundum personam diversae sunt; vocativa enim quantum ad maiorem personam, imperativa quantum ad minorem iudicatur.

1.8 Sed cum his quinque modis oratio dividatur, in supradictis quattuor speciebus orationis perfectae neque ad veritatem neque ad falsitatem intelligenda animus auditoris compellit^{ur}. Enuntiativa vero oratio, quae et pro<positi>o quia par[um] est cum ea, sola verum vel falsum significat. Cuius definitio et divisio ostendenda est, quia ut dicit Boethius¹, per definitionem et divisionem cetera melius declarantur.

1.9 Et ideo eam prius definiamus sic: propositio est oratio verum falsumve significans, verum ut 'homo est animal', falsum ut 'homo non est animal': ita definitur.

1.10 Sic dividitur: propositio alia categorica, alia hypothetica.

Categorica est quae habet l24rl in sui constructione subiectum et praedicatum principales partes, ut 'homo est animal'; 'homo' enim subicitur, 'animal' praedicatur. Dicitur autem categorica eo quod a categoria, i.e. praedicatione, procedit, et a digniori parte sui, scilicet² praedicato, nomen habet; 'categorica' enim Graece, Latine dicitur 'praedicativa'. In hoc autem praedicatum dignior pars dicitur, quia vel maius vel aequale est subiecto, nunquam vero minus.

Hypothetica vero est quae habet principaliter constitut^{iv}as partes antecedens et consequens, ut hic 'si Socrates est homo, Socrates est animal'; 'Socrates <est> homo' antecedens, 'Socrates est animal' est consequens. Dicitur autem hypothetica ab hypothesei, i.e. condicione, quia in hypothetica aliqua condicio vel sic vel aliter iungit antecedens consequenti, unde condicionalis³ nuncupatur.

2 Ostensa igitur utriusque descriptione et vocabulorum ethymologia⁴ interpretata, ad earum pro<positio>num naturas elucidandas veniamus. Et quia categorica ordine praecedit⁵, prius de illa tractemus, postmodum de hypothetica ordine disputabitur.

2.1 Categorica ut superius dictum est definitur, sed sic dividitur quod alia est affirmativa, alia negativa. Affirmativa est quae affirmat aliquid de aliquo, ut haec 'Socrates est homo'; negativa est quae negat aliquid de aliquo, ut haec 'Socrates non est homo'. Harum iterum aliae sunt universales, aliae particulares, aliae indefinitae, aliae simplices.

2.2 Prius autem ad harum naturas declarandas haec vocis divisio videnda est: vox alia universalis, alia singularis. Vox universalis⁶ dicitur,

¹ ubi?

² scilicet] sed W

³ condicionalis] indicio l' W

⁴ ethymologia] ethimolorum a.c., ethimoloia p.c. W

⁵ praecedit] procedit W

⁶ universalis] ut W

quae rem universalem significat, ut haec vox 'animal¹'; haec enim l24v 'animal²' significat illam rem universalem, quae est substantia animata sensibilis, quae diffusa est in omnibus animalibus. Singularis vero vox dicitur, quae rem singularem significat, ut haec vox 'Socrates'.

2.3 Visa igitur vocis <universalis> et singularis significatione, quia gratia propositionis ut propositionis indefinitae <et> singularis inducta est, videndum est quae propositio sit universalis³, quae particularis, quae indefinita, et quae singularis. Categorica universalis propositio est illa quae habet universale⁴ subiectum cum signo universali enuntiatum; dico autem signa universalialia, ut 'omnis' 'nullus' 'quicquid' 'nihil'; categorica igitur propositio est universalis, ut 'omnis homo est animal' vel 'nullus' et cetera. Particularis autem propositio est cuius subiectum universale est et signum⁵ particulare; signum particulare est ut 'quidam' vel 'aliquis' vel 'non omnis'; particularis igitur propositio est, ut 'quidam homo' vel 'aliquis' vel 'non omnis homo est animal'. In<de>finita est quae nec universaliter nec particulariter universale subiectum enuntiat, ut 'hic homo est albus'. Singularis est illa quae habet singulare[m] subiectum, ut 'Socrates est albus'.

3 Nunc autem indefinitarum et [in] singularium tractatus paulisper differatur, universalium vero et particularium prius natura disseratur⁶.

3.1 In quibus quaedam diversitates considerantur, scilicet quod quaedam sunt contrariae, quaedam subcontrariae, quaedam subalternae, quaedam contradictoriae. Contra[dicto]riae sunt illae quorum quidem una universaliter⁷ affirmat, altera universaliter⁸ negat, ut istae 'omnis homo est animal' 'nullus homo est animal'. Subcontrariae vero sunt quarum una particulariter⁹ affirmat[ive], altera particulariter¹⁰ negat[ive], ut 'quidam homo est animal' 'quidam homo non est animal'. Subalternae l25r sunt universalis¹¹ affirmativa et particularis¹² affirmativa, et universalis¹³ negativa et particularis¹⁴ negativa. Contradictoriae sunt universalis affirmativa et particularis¹⁵ negativa, et particularis affirmativa et universalis negativa. Hoc autem quod diximus ad maiorem evidentiam propositionum

¹ animal] al'r W

² animal] al'r W

³ universalis] ul' W et dehinc saepe similiter

⁴ universale] l' W et dehinc saepe similiter

⁵ signum] sig[*]num W

⁶ disseratur] differatur W

⁷ universaliter] ul' W

⁸ universaliter] igitur W

⁹ particulariter] ponitur W

¹⁰ particulariter] ponitur W

¹¹ universalis] vl' W

¹² particularis] ponitur W

¹³ universalis] universaliter W

¹⁴ partiucularis] ponitur W

¹⁵ particularis] ponitur W

descriptione declarandum est, quae descriptio † particularis et † satis in categoricis syllogismis.

3.2 Videndum etiam est quod supradictae propositiones considerantur fieri in tribus materiis: in naturali, in contingenti, in remota. Illa <pro>positio est de naturali materia, praedicatum cuius inhaeret subiecto et omni, ut 'omnis homo est animal'; hic enim animal, quod est praedicatum, inhaeret subiecto *homini* universaliter accepto. Illa est autem de contingenti, cuius praedicatum inhaeret subiecto et non omni, ut 'omnis homo est albus'; hic enim albedo inhaeret huic subiecto homini, sed non omni, nam non omnis homo est albus. Illa vero est de remota, praedicatum cuius nullo modo convenit subiecto, <ut 'omnis homo est lapis'; hic enim lapis nullo modo convenit subiecto>, i.e. homini.

3.3 Modo vero secundum has tres materias contrariarum, subcontrariarum, subalternarum, et contradictoriarum natura et inferentia considerata est.

Contrariae talis¹ naturae sunt, quod in nulla materia simul verae inveniuntur, in quadam tamen utraeque falsae sunt, sic in contingenti, in reliquis duabus materiis una est vera et altera est falsa. Harum vero talis est inferentia, quod si una vera est, et altera falsa; sed non convertitur, quia fallit in contingenti. Quod ut clarius patelat, subdamus exempla: si vera est *omnis homo est animal*, [si] falsa est *nullus homo est animal*. Ad quod si quaeratur 'unde locus?', 'a contrariis' potest dici. Maxima² propositio: si vera [25V] est una contrariarum, falsa est altera. Et hoc³ in singulis materiis ostendendum est. Potest etiam sic probari consequentia. Si vera est *omnis homo est animal*, vera est *quidam homo est animal* (a subalternis); et si hoc⁴ est, falsa est *nullus homo est animal* (a contradictoriis); modo possunt concludi extrema.

Subcontrariae autem contrariam vim habent cum illis; in nulla enim materia <simul falsae inveniuntur>, ut *quidam homo est grammaticus* et *quidam non est grammaticus*. Quarum talis est inferentia, quod si falsa est una, vera est altera; sed non convertitur, quia fallit in contingenti. Potest⁵ etiam sic probari consequentia. Si falsa est *quidam homo est grammaticus*, vera est *non*⁶ *quidam homo est grammaticus* vel *nullus*⁶; et si hoc⁷ est, vera est *quidam homo non est grammaticus*. In hac consequentia datur idem locus⁸ qui superius, sed converso modo.

Subalternarum vero talis est natura, quod in naturali et in remota materia ambae affirmativae vel negativae sunt verae vel falsae; sed in

¹ talis] tales W

² Maxima] Materia W

³ hoc] h(aec) W

⁴ hoc] h(aec) W

⁵ non quidam homo] quidam homo non W, *inverti*.

⁶ nullus] n(on) ullus W

⁷ hoc] h(aec) W

⁸ idem locus] eidem loci W

contingenti materia una vera et altera falsa. Quarum talis est inferentia, quod si vera universaliter¹, vera est particulariter; sed non convertitur, quia fallit in contingenti; sed si falsa est particulariter, falsa est universaliter. Et similiter in negativis subalternis, ut si vera est *nullus homo est animal*, vera est *quidam homo non est animal*. Quod sic probatur. Si vera `est' *nullus homo est animal*, falsa est *omnis homo est animal* (a contrariis); et si hoc² est, vera est *quidam homo non est animal* (a contradictoriis); quare si vera est *nullus homo*³ *est animal*, vera est *quidam homo non est animal* (a subalternis).

Contradictoriae vero talis⁴ sunt naturae, quod semper dividunt verum et falsum. Unde trahunt hanc inferentiam, quod si vera est una, falsa est altera, et e converso, l26r ut hic: si vera est *omnis homo est animal*, falsa est *quidam homo non est animal*. Quod sic probatur. Si vera est *omnis homo est animal*, vera est *omne non animal est non homo* (a pari⁵); et si vera est *omne non animal est non homo*, falsa est *quoddam*⁶ *non animal <non> est non homo* (a contradictoriis); et si hoc est, falsa est *quidam homo non est animal*; conclude extrema et habebis propositum.

4.1 Harum igitur ostensa natura et inferentia <et eius> probatione[m], videtur dicendum quod duae supradictae propositiones convertantur simpliciter, duae vero aliae per contrapositionem⁷. Universalis vero affirmativa et particularis negativa per contrapositionem, universalis negativa et particularis affirmativa convertuntur simpliciter.

Conversionem dicimus vel in eadem veritate vel falsitate. Simplex conversio est quando de subiecto fit praedicatum et de praedicato subiectum simpliciter, ut hic: 'nullus homo est lapis' 'nullus lapis est homo', et 'quidam homo est lapis' 'quidam lapis est homo'. Conversio per contrapositionem est quando de subiecto fit praedicatum et de praedicato subiectum, et termini finiti infinitentur et infiniti⁸ finitentur; conversio huiusmodi alia constat ex finito⁹ subiecto et infinito praedicato, alia ex infinito subiecto et finito praedicato, alia ex utroque finito vel infinito. Quod exemplo demonstrandum est.

Inferentia vero conversarum tam simpliciter quam per contrapositionem talis est, quod si vera est (vel falsa est) aliqua propositio, vera est (vel falsa est) sua conversa per contrapositionem vel simpliciter.

¹ universaliter] sic W, an universalis scribendum?; (et sic deinceps)

² hoc] h(aec) W

³ homo + [non] W

⁴ talis] tales W

⁵ pari] particularibus W

⁶ quoddam] quidam W

⁷ contrapositionem] contra propositionem W

⁸ infiniti] in si W et dehinc similiter

⁹ finito] si W et dehinc similiter

4.2 Notandum est in conversione[m] per contrapositionem hanc consequentiam¹ posse probari: 'si omnis homo est animal, omnis [homo est] lapis est vel non est', si concederit, hoc '<non> animal' sine determinatione <accepto>, 'si omnis homo est [26v] animal, omne non animal est non homo'. Quam habemus ex regulis libri, hoc modo. Si omnis homo est animal, omne non animal est non homo; et si omne non animal est non homo, omnis lapis est non homo; et si hoc est, tunc omnis lapis est vel non est. Sed haec consequentia facta absurda videtur ex coniunctione terminorum.

Ad quod vitandum ipsi determinant, dicentes hanc propositionem 'omne non animal est non homo' potest duobus modis intelligi, ita scilicet² quod sit affirmativa et ita quod sit negativa. Affirmativa enim est, si sic intelligatur: omne non animal est non homo, i.e. omnis illa res quae est non animal est illa res quae est non homo, ita quod per has voces 'non animal' et 'non homo' ponatur aliquid de rebus existentibus. Ut autem plus dicam, secundum hoc quod 'non homo' ponit aliquam rem existentem, potest probari et '<si> omnis homo est animal, omnis lapis est' modo supradicto. † Etiam † idcirco sic determinatur: si 'omne non animal est non homo' intelligatur affirmativa, consequentia[m] non sequitur absque constantia, et sic non licet extrema concludere. Negativa vero est, si sic intelligatur: omne non animal <est non homo>, i.e. quicquid est non animal 'est' non homo³, ita quod per has⁴ voces 'non animal' et 'non homo' nihil ponatur; secundum quod ne<c> positio lapidis nec alicuius rei sequitur ex hac voce 'non animal' nec 'esse'⁵ ex 'non homo'⁶ nisi sub eodem sensu, scil. quod nihil ponatur; sed postea non poterit concludi 'ergo lapis est vel' non est' simpliciter ex⁸ 'omnis homo est animal'. Ita determinatur a quibusdam.

Sed si considerarent propriam ipsarum vocum inventionem, nec 'lapidem' ex 'non animal' nec 'esse' ex 'non homo' concluderetur. Ad hoc enim istae voces 'non [27r] animal' et 'non homo' fuerunt inventae ut significarent animal et hominem, sed alio modo quam hae voces 'animal' et 'homo', quia hae voces 'animal' et 'homo' significant ipsas res animal et hominem ponendo, hae vero 'non animal' et 'non homo' removendo, ex qua remotione non habent quod aliquid ex eis vocibus concludant ponen-

¹ consequentiam] consequendam W

² scilicet] sed W

³ quicquid est non animal est non homo] sic W, sed fortasse legendum quicquid non est animal non est homo.

⁴ per has] hae W

⁵ nec 'esse'] necesse W

⁶ homo] hoc W

⁷ vel + [est] W

⁸ ex] et W

⁹ homo] hoc W

do. Itaque, ut dictum est, nec 'lapidem' ex 'non animal' nec 'esse' ex 'non homo' possunt concludere.

4.3 Item notandum est quod quidam dicunt simplices conversiones particularium propositionum tam bene esse regulares, sicut sunt illae quibus convertuntur. Veluti cum dico 'quidam homo est animal', regularem propositionem facio; et huius conversa secundum eos regularis est, quae est 'quoddam animal est homo¹'; et sic <de> ceteris particularibus huiusmodi. Dicunt enim quod animal, eo modo quo ibi subicitur, minus est homine praedicato², quia animal acceptum circa quoddam suum individuum minus est praedicato, scil. homine³; et ita maius est praedicatum, scil. homo⁴, illo quidem, scil. animal<i>. Et sic secundum <eos> est regularis propositio.

Sed quocumque modo ipsi exponant illam propositionem 'quoddam⁵ animal est homo', absurdum est eam dici regularem, quia absurdum est, ut illud⁶, quod prorsus⁷ continetur ab aliquo in ordine praedicamenti, de continenti regulariter praedicetur⁸. Veluti homo continetur sub animali ut species sub suo genere, quare hominem absurdum est de illo regulariter praedicari.

Est etiam aliud⁹, scil. quod auctoritati repugnatur. Dicit enim Boethius in Topicis¹⁰ "ut vero minor de maiore praedicet<ur>, in nulla propositione contingit". Quodsi iuste ponatur, diceret quod nulla propositio est ubi minus de maiori praedicetur regulariter, l27v| sed si inaequales sunt termini, maior semper de minori praedicetur; quodsi aequales erunt termini, conversa vice de se praedicentur, sed non ex utraque parte regulariter, quia quando proprium suae subicitur speciei, est irreg<u>laris propositio.

Item alia ratio quae impedit errorem illorum, scil. quod, cum[que] in hac consequentia 'si nullum animal est homo, nullus homo est homo' detur locus a toto et talis regula 'quicquid removetur¹¹ a toto universaliter, et a qualibet parte ipsius universaliter', sciendum est quod in designatione animalis datur ibi locus a toto, et ibi accipiatur universaliter; † ad † quam propositionem, scil. 'nullum animal est homo', cum sit ei¹² contradictoria 'quoddam animal est homo', debet utraque fieri de eisdem terminis; et ita

¹ quoddam animal est homo] quidam homo est animal W, *inverti*.

² homine praedicato] hominem praedicatum W

³ praedicato, scil. homine] praedicatum scil. hominem W

⁴ homo] hominem W

⁵ quoddam] quidam W

⁶ illud] illis W

⁷ prorsus] prorso(!) W

⁸ praedicetur] praedicatur(!) W

⁹ aliud + [quod] W

¹⁰ PL 64, col. 1175D2-3

¹¹ removetur] reglariter(!) W

¹² ei] et W

subicietur in 'quod<dam> animal est homo' animal continens hominem, et ita est irregularis.

4.4 Est et alia conversio, quae dicitur¹ fieri per accidens. Particularis enim affirmativa universali affirmativae per accidens convertitur, ita scil. quod, cum ipsa particularis affirmativa sibi ipsi principaliter convertitur, conversa ipsius universali affirmativae secundo loco convertitur, sic: si omnis homo est animal, quoddam² animal est homo (locus est a conversione³ per accidens). Et similiter in negativis. Particularis enim negativa, quae sibi simpliciter non convertitur, universali[ter] negativae, quae⁴ sibi convertitur, per accidens convertitur hoc modo: si nullus homo est lapis, quidam lapis non est homo (idem locus qui superius). Liqueat igitur talis per accidens conversio.

4.5 Sciendum est quod hoc nomen 'conversio' nomen est vocum proprie; et si aliquo modo detur rebus, non proprie fit, et est secunda impositione quemadmodum hae voces 'nomen' 'verbum' 'oratio'.

Nunc vero, quoniam⁵ l28r1 mentionem fecimus de impositione, de ea aliquantulum incidenter agamus. Impositio alia prima, alia secunda. Prima impositio fuit quando ipsis rebus nomina non habentibus impositae sunt voces ad res ipsas significandas. Secunda vero impositio fuit secundum⁶ hoc⁷ quod postea ipsis vocibus alia nomina imposita fuerunt ad declarandam figuram ipsarum vocum. Et illae voces quidem quae flecti casibus possunt, nomina vocatae sunt; quae vero temporibus distribui, verba. Secundum quam impositionem habemus quae sint ipsae voces, scil. an sint tales quae possint casibus inflecti, quod designatur per hanc vocem 'nomen', an tales quod possint temporibus distribui, quod designatur per 'verbum'.

5 His ostensis redeamus ad propositiones. Quarum quaedam sunt universales affirmativae et negativae, quaedam particulares affirmativae et negativae. Et hae valent ad constitutionem syllogismorum. In<de>finitae vero et singulares non valent, cum illarum tamen breviter naturam aperiamus.

5.1 In<de>finita solet duobus modis accipi, aliquando aequipollens universali[ter], aliquando particulari[ter]. Quando autem aequipollens universali[ter], omnia <quae> de illa dicta sunt, <scil.> de universali, <de ista> dici possunt; et eodem modo quando particulari[ter], quae de illa dicta sunt, de ista dici possunt.

5.2 Singularium vero et contradictoriarum eadem est natura in hoc, quia sicut contradictoriae dividunt verum et falsum, sic singulares. Dicun-

¹ dicitur + [conversio] W

² quod quidam W

³ conversione] causa W

⁴ negativae quae] neq; W

⁵ quoniam] quoque et exp. indicavit, ut videtur, W

⁶ secundum] sed W

⁷ hoc] h(aec) W

tur etiam converti simpliciter <et> per contrapositionem singulares, ut 'Socrates est homo' 'quidam homo est Socrates' et 'Socrates non est homo' 'nullus homo est Socrates'; per contrapositionem hoc modo 'Socrates est homo' 'omne non homo est non Socrates'. Unde nullam auctoritatem habemus, l28v^l sed quia nullum videmus inconueniens, inde simpliciter¹ converti dicimus. Potest et sic probari per contrapositionem conversio: 'si Socrates est homo, omne non homo est non Socrates', quia si quoddam² non homo <non> est non Socrates, Socrates non est homo. A[d] destructione[m] consequentis. Assumptio est vera a pari per contrapositionem, quia omnis particularis negativa per contrapositionem convertitur, sed [si] est particularis negativa³, ergo convertitur.

5.3 Est etiam talis inferentia inter singulares et particulares <et indefinitas: si vera est singularis, vera est particularis> et[iam] indefinita, sed non convertitur; sed si falsa est particularis et indefinita, et⁴ falsa est singularis.

6 Haec autem quae dicta sunt de categorica propositione sufficiant. Nunc vero diligenter de hypothetica disseramus. Hypothetica est, ut diximus, quae habet antecedens et consequens.

6.1 Quae sic dividitur: alia affirmativa, alia negativa. Affirmativa est quae affirmat aliquid consequi ex aliquo antecedenti, ut hic 'si Socrates est homo, Socrates est animal'. Hic⁵ enim dicit Socratem esse animal, si homo fuerit. Negativa est quae habet 'non' ante 'si' vel aliam conditionem, ut hic 'non si Socrates est homo, Socrates est lapis'.

6.2 Iterum fit alia divisio hypothetica<rum>, sic: alia constat ex duabus categoricis, ut hic 'si Socrates est homo, Socrates est animal'; alia ex duabus hypotheticis, ut hic 'si <quia> Socrates est homo, Socrates est animal, et quia Socrates est homo, Socrates est corpus'; alia ex categorica et hypothetica, ut hic 'si omnis homo est animal, tunc si Socrates est homo, Socrates est animal'; alia ex hypothetica et categorica, ut hic 'si quia Socrates est homo, Socrates est animal, Socrates est corpus' (locus est ab antecedenti secundum hanc regulam⁶: posito antecedenti ponitur⁷ consequens, et sic probatur consequentia: si quia Socrates l29r^l est homo, Socrates est animal, tunc Socrates est animal, ut quicquid sequitur ex vero, verum est; et si Socrates est animal, Socrates est corpus).

6.3 Cum igitur omnium consequentiarum alia ex duabus categoricis, alia ex duabus hypotheticis, alia ex categorica et hypothetica, alia ex hypothetica et categorica constet, quando categorica probat categoricam, locus, i.e. vis argumenti, <est> in probante categorica aliquando secun-

¹ simpliciter] sequi W

² quoddam] quidam W

³ negativa] nec W

⁴ et] sed W

⁵ Hic] sic W, sed Haec malim

⁶ secundum hanc regulam] sed hanc enim W

⁷ antecedenti ponitur] antecedens positio W

dum subiectum, aliquando secundum praedicatum, aliquando secundum utrumque, <aliquando secundum se totam>. Quando probat secundum praedicatum, in probante et in probata categorica eadem subiecta et diversa praedicata considerantur; quando secundum subiectum, diversa subiecta et eadem praedicata; quando secundum utrumque, utrumque est locus <et> in probante <et in probata> categorica, et praedicatum et subiectum utrumque mutatur; quando secundum se totam, tota est locus et tota mutatur.

Haec praedicta <et> consequentia sunt introductiones secundum Wilgelmum.¹ 129v1

II

1.1 Contrariae sunt quarum quidem² una universaliter affirmat, altera universaliter negat; subcontrariae quarum quidem³ una particulariter negat, altera particulariter affirmat; subalternae sunt una universalis, altera particularis⁴; contradictoriae sunt universales affirmativae et particulares negativae, et particulares affirmativae et universales negativae.

1.2 Sciendum est quia <propositiones> considerantur in tribus materiebus: in naturali, in contingenti, in remota. De naturali[s] est propositio, praedicatum cuius inhaeret subiecto et omni, ut <omnis homo est animal>; de contingenti, praedicatum cuius inhaeret subiecto et non omni, ut <omnis homo est albus>; de remota, praedicatum cuius nullo modo inest subiecto, ut <omnis homo est lapis>.

1.3 Secundum istas materias naturae <et> inferentiae ipsarum propositionum considerandae sunt. Natura contrariarum est quod in nulla materia simul reperiuntur verae, sed in contingenti ambae falsae, in reliquis vero una est vera et altera non. Ipsarum inferentia talis est quod si una est vera, et altera falsa. Datur ibi talis regula: si vera est una, falsa est alia. Subcontrariarum natura contraria est cum illis; in nulla enim materia ambae sunt falsae, in contingenti sunt ambae verae. Inferentia illarum est talis: si falsa est una, vera est alia. Subalternarum talis est inferentia: si vera est universalis, vera particularis, sed non convertitur. Regula: si est vera universalis, vera est particularis. Contradictoriae dividunt verum et falsum. Regula: si vera est una, falsa est alia, et e converso.

1.4 Ostensa illarum natura et inferentia, de conversione agamus. Conversiones duae sunt: simplex et per <con>trapolitionem. Simpliciter convertitur universalis negativa et particularis affirmativa; et tunc de praedicato fit subiectum et de subiecto praedicatum, 130r1 remanentibus eisdem signis. Universalis affirmativa et particularis negativa convertuntur per contrapolitionem; et tunc de praedicato fit subiectum, de subiecto praedicatum, ita voces infinitae finitentur, [particulares in]finitae infinitentur. Et

¹ *Dimidium folii vacuum reliquit W*

² quidem] qd' W

³ quidem] qd' W

⁴ altera particularis] cum particulari W

sciendum est quia tam in simplici quam in illa conversione per contrapositionem, si vera est prima <pro>positio, vera est conversa; si falsa, falsa. Est et alia conversio: per accidens. Per quam subalternae convertuntur; et tunc [dicitur] de universali subiecto fit particulariter praedicatum, et de universali praedicato particulariter¹ subiectum; convertuntur et in eadem veritate et falsitate.

1.5 Et haec sufficiunt de categorica propositione universali et particulari; de in<de>finita et singulari igitur agamus, et² etiam particulari[s]. Indefinita aliquando aequipollens est universali[s], aliquando particulari[s]. Quando universali[s], omnia quae de illa dicta sunt, de³ ista dici possunt; quando particulari[s], quae de illa sunt, de ista dici possunt. Singulares sicut contradictoriae invicem dividunt verum et falsum. Convertuntur et simpliciter et per contrapositionem. Simpliciter, ut *si Socrates est homo, quidam homo est Socrates* et *si Socrates non est homo, nullus homo est Socrates*. Per contrapositionem hoc modo: <si> *Socrates est homo, omne non homo est non Socrates*. Potest etiam hoc modo probari haec conversio 'si Socrates est homo, omne⁴ non homo est non Socrates', quia si quoddam⁵ non homo non est non Socrates, Socrates non est homo. A[d] destructione[m] consequentis. Assumptio vera est a pari per contrapositionem, quia particularis negativa convertitur per contrapositionem, sed est particularis negativa, e'r go convertitur. Talis⁶ inferentia est inter particulares et in<de>finitas et singulares: quod si vera est singularis, vera est [30v] particularis et in<de>finita, sed non convertitur; sed si falsa est in<de>finita et particularis, falsa est singularis.

2 Et haec de categorica propositione dicta sufficiunt. De hypothetica, quae dicitur conditionalis, agamus.

2.1 Sicut categorica, quae et praedicativa dicitur, in sui constitutione habet praedicatum et subiectum, ita hypothetica antecedens et consequens. Hypothetica sic dividitur: alia affirmativa, alia negativa; et alia ex duabus categoricis - quae simplex dicitur; alia ex duabus hypotheticis, alia ex hypothetica et categorica, alia ex categorica et hypothetica - quae compositae dicuntur.

2.2 De simplici primum agamus. In illa categorica probat categoricam, aliquando ex vi praedicati, aliquando ex vi subiecti, aliquando ex vi utriusque, aliquando ex vi totius. Quando <ex vi> subiecti, communis cognitio est quod praedicata manent eadem, subiecta variantur; quando ex vi praedicati, subiecta manent eadem, praedicata variantur; quando ex vi utriusque, utrumque variatur; quando ex vi totius, tota variatur.

---

¹ particulariter] ꝑ W

² et] quae W

³ de] da a.c. W

⁴ omne] omnis W

⁵ quoddam] quidam W

⁶ Talis] Haec et W

2.3 Et <ut> locorum consideratio evidentius elucescat, haec vocis divisio videnda est. Voces aliae habent se ut pars et totum ut 'homo' et 'animal', aliae pares ut 'homo' et 'risibile', aliae oppositae ut 'homo' et 'lapis', aliae immediatae ut 'homo' et 'non homo', aliae excedentes <et> excessae ut 'homo' et 'albus'. Cum igitur tot modis voces <dividantur>, secundum omnes datur locus in argumentis, exceptis excedentibus et excessis.

2.4 Quando enim categorica probat categoricam ex vi praedicati, dant<ur> quinque locales differentiae: a toto, a parte, a pari, ab oppositis, ab immediatis; et octo regulae. A toto duae: una (1): de quocumque [31r] praedicatur totum universaliter, de illo praedicantur omnes partes illius sub disiunctione, alia (2): a quocumque removetur aliquod totum universaliter, ab¹ illo removenur omnes partes illius. A parte duae: (3) de quocumque praedicatur pars, et totum, alia (4): a² quocumque removenur omnes partes, et[iam] totum illarum. A pari: (5) de quocumque praedicatur unum par, et reliquum³, alia (6): a quocumque removetur unum par, et reliquum⁴. Ab oppositis una (7): de quocumque affirmatur unum oppositum, ab eodem removetur oppositum illius. Ab immediatis una (8): a quocumque removetur unum immediatum, de illo affirmatur illius immediatum.

2.5 Quando categorica probat categoricam e<x> vi subiecti, dantur tres locales differentiae: a toto, a parte, a pari; et sex regulae. A toto duae (1): quicquid praedicatur de toto universaliter, et de qualibet parte illius vel universaliter vel particulariter vel in<de>finite vel singulariter, alia (2): quicquid removetur a toto universaliter, illud idem removetur⁵ a qualibet parte illius universaliter, particulariter, in<de>finite, singulariter. A parte duae (3): quicquid praedicatur de parte universaliter, et de toto particulariter, alia (4): quicquid removetur a parte universaliter vel particulariter, a toto particulariter. A pari duae (5): quicquid praedicatur de uno pari, et de reliquo, alia (6): quicquid removetur ab uno pari, et a reliquo.

2.6 Secundum utrumque duplices differentiae: et a toto et [a] pari, <et> a toto et parte; et duae regulae. Una a toto et pari (1): si aliquod par praedicatur de aliquo toto, par illius praedicatur de parte illius. Alia a toto et parte (2): si aliqua pars praedicatur de aliquo toto, totum illius partis praedicatur de parte subiecti totius.

2.7 Secundum se totam [31v] dantur hae regulae. A pari (1): posito uno pari, ponitur et reliqua. A conversione⁶ [a subalternis a causa] per accidens (2): si vera est universalis, vera est sua conversa per accidens.

---

¹ a . . . ab] de . . . de W

² a] de W

³ reliquum] reliqua W

⁴ reliquum] reliqua W

⁵ idem removetur] removetur idem W

⁶ conversione] causa W

A subalternis (3): si vera <est> universalis affirmativa, vera est particularis affirmativa; similiter de negativis. Quando tota est probans, tota¹ mutatur.

3 Et haec sufficiunt de simplici hypothetica. Agamus igitur de composita quae constat ex duabus hypotheticis.

3.1 In illa hypothetica probat hypotheticam aliquando secundum antecedens, et tunc dantur duae regulae. Una (1): quicquid infert antecedens, infert consequens. Si quaeritur quid significetur ab antecedenti, consequens probantis debet responderi; illud debet probari. Alia (2): si aliquid infert[ur] <aliud>, quicquid infert antecedens, infert consequens. Ab antecedenti significatur antecedens probantis; hic nihil est ad probandum.

3.2 Aliquando secundum consequens, et tunc dantur hae tres regulae. (1) Quicquid sequitur ad consequens, sequitur ad antecedens. Consequens est antecedens probantis; haec restat ad probandum. Alia (2): si aliquid infert aliud, quicquid sequitur ad consequens, sequitur <ad> antecedens. A consequenti significatur² consequens probantis, et nihil est ad probandum. Alia (3): si aliquid infert aliud, destructo consequenti destruitur antecedens. In hac nil est ad probandum.

3.3 Aliquando secundum utrumque, et tunc dantur duae regulae. Una (1): si aliquid infert aliud, antecedens antecedentis infert consequens consequentis. Alia (2): si aliquid infert aliud, tunc si aliud infert antecedens et aliud sequitur ad consequens, antecedens antecedentis infert consequens consequentis. Ista non eget probatione. Datur et alia regula [32r] in ista hypothetica, talis (3): si aliquid infert aliud, quod illatum inferat tertium, primum inferens infert ultimum.

4 Quando duae hypotheticae probant unam, dantur plures regulae. Una (1): si verae sunt aliquae duae hypotheticae, tunc si consequens primae infert antecedens secundae, et antecedens primae infert consequens secundae. Alia (2): si aliqua categorica infert aliquam hypotheticam, tunc si aliquid infert antecedens illius hypotheticae, illud ponitur in loco eius. Alia (3): si aliqua categorica infert aliquam hypotheticam, tunc si aliquid sequitur ad consequens illius hypotheticae, illud ponitur in loco eius in consequentia. Alia (4): si aliqua categorica infert aliquam hypotheticam, tunc si aliquid infert ipsam categoricam et aliud infert antecedens illius hypotheticae, illae duae ponuntur in loco illorum in consequentia. Alia (5): si aliqua categorica infert aliquam hypotheticam, tunc si aliud infert ipsam categoricam, et aliud sequitur ad ultimam partem ipsius hypotheticae, illa duo ponuntur in ordine consequentiae. Alia (6): si aliqua categorica infert aliquam hypotheticam, tunc si aliquid infert ipsam categoricam et aliud infert antecedens hypotheticae et aliud sequitur ad consequens illius, illa ponuntur in loco illorum in consequentia.

¹ tota . . . tota] toto . . . toto W

² significatur + [sigr] W

5 Agendum est de illa quae constat ex categorica et hypothetica. In illa categorica probat hypotheticam. Sed quia <categorica> alia est universalis affirmativa, alia est universalis negativa, et alia particularis affirmativa, alia particularis negativa, de universali affirmativa l32v^l prius agatur.

5.1 Probat enim illam aliquando ex vi praedicati, et tunc dantur hae regulae. (1) Si aliquid praedicatur de alio universaliter, tunc si aliud praedicatur de praedicato universaliter, illud idem praedicatur de subiecto universaliter. Alia (2): si aliquid praedicatur de aliquo universaliter, tunc si praedicatum subicitur subiecto, et subiectum praedicato. Haec probanda est, prior vero non. Alia (3): si¹ aliquid praedicatur de aliquo universaliter, tunc si praedicatum removetur ab aliquo universaliter, et subiectum universaliter vel particulariter. Alia (4): si aliquid praedicatur de aliquo universaliter, [Alia si aliquid praedicatur de aliquo universaliter] tunc si aliquid removetur a praedicato universaliter, et a subiecto universaliter removetur. Alia (5): si aliquid praedicatur de alio universaliter, tunc si praedicatum removetur a se ipso universaliter, et subiectum.

5.2 Aliquando ex vi subiecti, et tunc dantur hae regulae. (1) Si aliquid subicitur alicui universaliter, tunc si aliquid subicitur subiecto universaliter vel particulariter, et praedicato. Alia (2): si aliquid subicitur alicui universaliter, tunc si aliquid praedicatur de subiecto universaliter vel particulariter, et de praedicato particulariter. Hae duae non probantur. Alia (3): si aliquid subicitur alicui universaliter, tunc si subiectum praedicatur de se particulariter, et praedicatum. Haec debet probari. Alia (4): si aliquid subicitur alicui universaliter, tunc si subiectum removetur ab aliquo, illud idem removetur² l33r^l

III

1 QUID SIGNIFICET ORATIO.

1.1 † Ab ipso quod oratio quantitas³ significat, quia ipse de oratione ibi quantitas⁹ tractat † Istud sic solvitur: quia oratio per se non significat, sed gratia aeris cui adiacet.

1.2 Et ideo quidam, ne videantur Boethio contrarii, dicunt vocem tantum poni in praedicamento quantitatis, sub qua continetur oratio; et tunc dicunt eam proferri et audiri et significare. Secundum quam sententiam nostrae prolationes sunt quantitates, i.e. mensurae aeribus adiacentes; quae⁴ secundum hanc sententiam nec proferuntur nec audiuntur nec signi-

¹ si] Sed W

² Hic librarius imperfecte scribere desiit, lineis 4 vacuis relictis W

³ quantitas] sic W, sed fortasse quantitativa legendum; vide Iwakuma, "William of Champeaux and the Introductiones" § 6.4

⁴ quae] sic W, sed fortasse qui legendum; vide Iwakuma, "William of champeaux and the Introductiones" § 6.2

ficant, sed quantitates tantum, i.e. mensurae, quas in alia sententia nec proferri nec audiri nec significare dicebamus.

1.3 Contra tenentes hanc sententiam, quod vox in quantitate ponatur, Priscianus esse videtur, ubi dicit¹ “vox est aer ictus etc”; quod dicens vocem aerem esse [est] confirmat, et ita est corpus. Quod sic solvitur. Licet Priscianus dicit vocem esse aerem ictum, tamen non dicit vocem esse aerem, sed esse per aerem, quia haec definitio non constat ex talibus nominibus quae² de voce praedicentur, sed fit per causam definiti, i.e. vocis. Sicut enim dicit Victorinus in libro Definitionum³, quaedam descriptiones per causam ipsius descripti fiunt, ut ista ‘dies est sol lucens super terram’, non tamen possumus dicere ‘dies est sol’. Descriptionem per causam esse dicimus, quando aliqua fit descriptio ut qua causa ipsius definiti ponitur, quae⁴ praedicari non potest extra descriptionem de descripto⁵, ut ostensum est in supradictis⁶. Eodem modo, licet verum sit dicere in definitione, non tamen est verum extra ‘vox est aer [ictus]’, quia illa descriptio data est per causam [33v] vocis, i.e. per aerem, qui vocis est causa sicut fundamentum.

1.4 Item⁷ Priscianus alibi contra eos esse videtur ubi dicit⁸ vocem esse magis vere corpus, et ita quod vox sit corpus concedere videtur. Quod iterum sic solvitur. Non⁹ ideo dicit vocem esse magis vere corpus, quod revera sit corpus, sed ideo quod est magis adhaerens corpori quam alia incorporea eo quod sine¹⁰ corpore esse non possit; alia <enim incorporea> sunt quae sine corpore esse possunt, ut noys¹¹, togaton¹², mens divina.

2 Quaeritur de voce, specie quantitatis, utrum dicatur vox in prolatione vel post prolationem.

2.1 <Quorundam sententia est quod dicatur vox in prolatione et post prolationem>, ut ista quantitas *homo*, dum ab aliquo profertur, vox dicitur, <et etiam> post¹³ prolationem vox dicitur; et ita non omnis vox profertur; nec est inconveniens, si non omnis proferatur eo quod post-

---

¹ *Inst. Gr.* I, p. 5.1 ed. Keil.

² quae] quam W

³ *De definitione*, PL 64, col. 907C

⁴ quae] quam W

⁵ de descripto] descripta W

⁶ in supradictis] insuper dicta W

⁷ Item] Igitur W

⁸ *Inst. Gr.* I, p. 6.17 ed. Keil.

⁹ Non] Nunc W

¹⁰ sine] sin W

¹¹ noys] sic W pro nous

¹² toghaton] sic W pro to agathon

¹³ post] p(ro)st W

quam¹ prolata est vox dicitur, quia dum profertur vox proprie dicitur, postquam² vero prolata est improprie vox dicitur.

2.2 Quidam melius considerantes dicunt quod nunquam vox dicitur nisi dum profertur, sed post prolationem permanet in suo esse, i.e. in quantitate quae est eius esse, sed non remanet in hac proprietate quae est vox. Videndum est quod vox ipsa species non existit nisi dum profertur eius individuum³ aliquod; et si hoc⁴ quod⁵ nullum individuum⁶ eius proferretur forte contingeret, ipsa species hoc nomen quod est 'vox' amitteret, sed tamen in esse suo, i.e. in quantitate, remaneret.

3 Iterum quaeritur de voce quando [con]significet, in prolacione vel post prolacionem vel in utroque, ut haec vox 'homo'.

3.1 Unde dicitur a quibusdam quod dum profertur tantum rem significet. Dicunt enim significare et intellectum in anima generare esse paria; intellectum vero non generat nisi⁷ dum est in prolacione. Quando enim tota prolata est, a nullo videtur⁸; et ita non generat intellectum in aliquo. Quod autem ante prolacionem non significat, satis [34r] patens est, quia iam haberemus quod illud quod non est vox esset vox, quod fieri non potest.

4 Eodem modo quaeritur de oratione verum et falsum significante, utrum significet vel in prolacione <tantum> vel post prolacionem tantum vel in utroque [vel post prolacionem].

4.1 Quod diversis modis dicitur. Quidam enim dicunt quod in prolacione et post prolacionem genera[n]t verum vel falsum intellectum, quidam vero quod in prolacione tantum, et quidam ante⁹ prolacionem tantum.

4.2 Sed quod oratio postquam prolata est intellectum non generet¹⁰, sic ostenditur. Si oratio postquam prolata est in animo alicuius intellectum generat et significat, tunc vel ut oratio vel non ut¹¹ oratio. Dicunt aliqui <quod> ut oratio significet. Si oratio significat postquam prolata est ut oratio, tunc illud quod non est significat ut oratio; et si hoc¹² est, tunc quaedam oratio non est vox.

---

¹ postquam] p(er) quam W

² postquam] quasi W

³ individuum] indicium W

⁴ hoc] haec W

⁵ quod + [quod] W

⁶ individuum] indicium W

⁷ nisi] non W

⁸ videtur] sic W, sed fortasse auditur legendum.

⁹ ante] sic W, sef fortasse post legendum.

¹⁰ generet] gñorum W

¹¹ ut] etiam W

¹² hoc] h(aec) W

4.3 Opponunt quidam dicentes orationem nunquam significare in prolotione. Si enim oratio in prolotione significaret, vel quando aliqua pars eius profertur vel quando tota profertur. Sed quando tota oratio profertur, non significat et nunquam simul proferri potest. Significat igitur quando aliqua pars eius profertur. Quod non verum esse sic volunt ostendere. Si oratio significat quando aliqua pars eius profertur, vel quando prima vel quando media vel quando ultima. Sed quando prima profertur, verum vel falsum intellectum non significat. Eodem modo quando media pars profertur vel ultima, volunt probare supradicti oppositores orationem non significare, sic dicentes. Si oratio per ultimam partem sui significat quando profertur, tunc illud quod non est iunctum cum illo quod est significat; quando enim ultima pars orationis profertur, iam ceterae partes prolatae sunt. Sed ut significet hoc quod non est cum illo iunctum quod est, absurdum est.

4.4 Potest tamen hoc modo solvi. Oratio dicitur duobus modis significare: perfecte et [34v] imperfecte. Imperfecte significat dum prima vel media pars eius profertur, quia adhuc non generat perfectum sensum; perfecte dicitur significare, quando ultima pars profertur, i.e. in ultimo puncto orationis, quia tunc primum perfectum sensum generat. Et de recta significatione facta est superius obiectio[nem]. Postea si aliquis inferat: ergo illud quod est iunctum cum illo quod non est significat, si dicat 'cum illo quod nullo modo est', non sequitur, quia quando alicuius orationis ultima pars profertur, licet <cum> ea non existant in prolotione ceterae partes, tamen ut superius dictum est de voce, in suo esse manent, i.e. in quantitate. Si vero dicat 'si oratio per ultimam partem significat quando profertur, tunc illud quod profertur significat cum illo quod non profertur', vera est quidem sententia; nec est inconueniens, si illud quod profertur cum illo quod iam prolatum est significet, sed tunc prolatum verum vel falsum significat intellectum.

4.5 Eodem modo de qualibet voce significativa dicendum est quod in ultimo puncto prolotionis ipsius significet. Nam, ut Boethius dicit in commento¹, ex quo aliquis vocem incipit proferre, auditor incipit intelligere et semper significationem perfectam expectat, donec proferens ad ultimum punctum prolotionis perveniat.

5 Nunc vero quoniam quaedam de voce vel eius proprietate, i.e. proprium esse, dicta sunt quod, ut superius dictum est, duobus modis dinoscitur, ad evidentem veritatis et falsitatis discretionem de ea dicamus, quae discretio solis dialecticis conveni<a>t.

5.1 †Aliquid dicendum ut competenter veniamus†, trinum finem logicae breviter colligamus. Cuius tota intentio est agere de vocibus, sed hoc² diversis finibus. Habet enim logica alium finem in grammatica, alium

¹ In *De int.*, Ed. II, I-3, pp. 72.11-74.9 ed. Meiser.

² hoc] h(aec) W

in rhetorica, alium in dialectica. [35r] In grammatica habet hunc finem ut reddat lectorem peritum loquendo grammaticae, ita scil. ut casum cum casu, numerum cum numero, et alia quae pertinent ad ipsam artem sciat competenter adaptare. In rhetorica autem habet hunc, ut qui peritus fuerit rhetor sciat loqui persuasorie, ita scil. quod attentos sibi possit reddere audientes. In dialectica hunc finem dicitur habere ut qui dialecticus fuerit, veritatem a falsitate sciat discernere¹ et ut audita aliqua re sciat eam probare categorice vel hypothetice, quae discretio veritatem et falsitatem vocibus et syllogismorum ratione firmissimam manifesta[n]t. Et hoc² totum dicitur ad dialecticam pertinere. Quae³ quid sit, superius definivimus, et quot⁴ modis accipi posset ostendimus.

6 Nunc autem cum de ea sit agendum, videndum est qua de causa reperta sit, hoc modo. Priores quidem philosophi saepe fallebantur in suis inquisitionibus male argumentando quaedam contraria colligentes, ut si quis sic colligit nullum hominem esse asinum 'nullus asinus est rationalis, omnis autem homo est rationalis, nullus igitur homo est asinus', hic⁵ recte concluditur, quia in secunda figura ex universali negativa et universali affirmativa universalis negativa recte colligitur; rursum <si> hominem esse asinum colligat hoc modo 'omnis asinus est animal, sed omnis homo est animal, homo igitur asinus est', hic non recte concluditur, cum in secunda figura nihil possit regulariter concludi ex omnibus affirmativis. Quoniam igitur per imperitiam disputandi contraria colligebant, quod fieri non posuerant⁶, placuit ipsis philosophis ipsarum argumentationum naturam praeconsiderare ut ea re cognita natura in suis inquisitionibus minime [35v] fallerentur. Et sic hac de causa reperta est dialectica.

Quae quomodo dividatur, in libris dialecticae saepe invenimus.

7 Solet quaeri de ipsa dialectica utrum prius esset quam homines de illa haberent notitiam.

7.1 Cui quaestioni sententiae⁷ diversae respondentur, hoc modo.

7.2 Sententia philosophorum est summum opificem a principio cunctas simul creasse animas et eis omnem dedisse scientiam; sed quando ad corpora descendunt, in superis caelestibus per quas transeunt amittunt⁸ paulatim scientiam suam, ita scil. ut cum ad ipsa corpora perveniant, illa nimia molae obfuscae de tanta scientia nil sciant; solet tamen aliquis ad mentem reducere per doctrinam aliquid de illis sentiis quas habuit

---

¹ discernere] discretionem

² hoc] h(aec) W

³ Quae] quod W

⁴ quot] quod W

⁵ hic] hoc W

⁶ non posuerant] imposuerant W

⁷ quaestioni sententiae] sententiae quaestioni W, *inverti*.

⁸ amittunt] amittant W

priusquam anima[m] ad corpus descenderet. Secundum quam sententiam possumus dicere quod qui prior dialecticam¹ invenit et, ut melius dicam, ad mentem reduxi<t>, in illius anima[m] priusquam incorpor<ar>etur fundata fuit dialectica. Et hoc modo prius fuit quam homo haberet de ea scientiam.

7.3 Vel aliter. Prius fuit dialectica quam homo eam sciret, scil. prius fuerunt genera et species etc, de quibus agit dialectica, quam de illis homo haberet scientiam, quam scientiam² vocamus dialecticam.

IV

1.1 Medium³ a partibus: si aliqua species praedicatur de suo genere universaliter affirmando, quodlibet oppositum potest praedicari de quolibet alia specie illius generis, ut hic: *si omne animal est asinus, omnis homo est lapis*.

Quod sic probatur. Si omne animal est asinus, omnis homo est asinus (a genere); si omnis homo est asinus, omne⁴ non asinus est non homo (a pari per contrapositionem). Iterum si omne animal est asinus, omnis asinus est asinus; si [36r] omnis asinus est asinus, omnis asinus est non homo (a parte). Et si verae sunt istae duae propositiones 'omne non asinus est non homo' et 'omnis asinus est non homo', vera est 'omne non lapis est non homo' (a dividendis: quicquid praedicatur de partibus dividendis, et de diviso); et si omne <non> lapis est non homo, omnis homo est lapis (a pari). Modo collige extrema. Eodem modo poteris habere 'omnis homo est bos' vel aliquid tale.

Quaeritur hic a probante utrum ipse <qui> argumentetur de 'omne animal est asinus', de vera vel de falsa. Respondetur⁶ de neutra, sed de concessa pro vera. Quo concesso, oportet quod *asinus* sit maius *animali* subiecto secundum regularem praedicationem, cum accidens <de subiecto> vel idem de se non praedicatur ibi. His ita concessis, sic adversare probanti. 'Si omne animal est asinus, omnis asinus est asinus; et si omnis asinus est asinus, omnis asinus est non homo'; hic datur locus a parte, sed non valet, quia *asinus* est acceptum in priori propositione par vel totum ad *animal* - par ut *sensibile*, totum ut *corpus* -; sed illud quod est par vel totum ad *animal*, nec integra [vel] 'nec' specialis pars est ad *non homo*; quodsi esset, iam omne *sensibile* esset non homo, et ita omnis homo esset non homo; et sic non potest fieri conclusio extremorum.

Dicamus tamen quod *non homo* bene est totum ad *sensibile* et *animatum*, quia sufficienter dividitur per illa et eorum opposita; non ideo

¹ dialecticam] dyaleticus W

² scientiam] sententiam W

³ Medium] Me dium W

⁴ omne] omnis W

⁵ omne] omni W

⁶ Respondetur] Regula W

tamen est totum ad illa, quia multa bene dividuntur per aliqua quorum non sunt tota. Et sic satis potest concedi conclusio extremorum.

Nota quod si maiores terminos volueris, eadem argumentatione poteris habere de priori propositione hanc vel aliam talem propositione <m> 'omnis corvus l36v est arbor'; et ex his duabus propositionibus fac unam per¹ hanc regulam: si verae sunt aliquae duae propositiones universales affirmativae, item si praedicatum² primae subicitur subiecto <secundae>, et subiectum primae praedicato secundae. Si autem maiores adhuc volueris, trahe <ex> eadem propositione alias duas, et fac mihi consequentiam supradicta regula; et tunc habebis duas consequentias, illas iunge per³ hanc regulam: si verae sunt aliquae duae consequentiae, tunc si consequens primae *etc.* Et nota quod prior regula tantum datur in universalibus affirmativis, haec autem ultima in quibuslibet per⁴ se tantum dispositis.

1.2 Nota hanc naturam de medio a subiecto: quotiens al<i>quod oppositum praedicatur de aliquo universaliter, tunc si praedicatum subicitur subiecto universaliter, quodlibet oppositum praedicatur de primo subiecto universaliter vel particulariter vel indefinite, et vera est quaelibet particularis vel quaelibet indefinita vel quaelibet singularis tam affirmativa quam negativa. Quae respicit ad tres terminos. Termini: *si omnis homo est lapis, tunc⁵ si omnis <lapis> est homo, omnis homo est asinus.*

Probatio. Si omnis homo est lapis, tunc si omnis lapis est homo, omnis homo est homo (a praedicato); et si quia omnis lapis est homo, omnis homo est homo, et quia omnis lapis est <homo>, omne⁶ non homo est non homo (ab antecedenti, probatio⁷ a pari). Iterum si omnis homo est lapis, tunc si omnis lapis est homo, omnis homo est lapis (a praedicato); et si quia hoc est, illud est, et quia omnis lapis est homo, omnis homo est non homo (ab antecedenti, et probatio⁸ a parte). Modo habes duas consequentias, ex quibus unum antecedens habentibus sic procede. l37r Et <si> quia omnis lapis 'est' homo, verae sunt istae duae propositiones 'omne non homo est non homo' et 'omnis homo est non homo', et quia omnis lapis est homo, omnis homo est asinus (ab antecedenti, probatio fit a dividendibus). Ecce probati sunt termini. Et <ex> 'omne non homo est

---

¹ per] ul' W

² praedicatum] p(rae)dic(atum) W

³ per] ul' W

⁴ per] ul' W

⁵ tunc] item W

⁶ omne] omnis W

⁷ probatio] propositio W

⁸ probatio] proprio W

non homo' et 'omnis homo est non homo' trahe quamlibet particulariter vel quamlibet indefinite vel singulariter affirmative vel negative¹.

Quando autem habes duas consequentias, ubi est unum antecedens et diversa consequentia, si non poteris² argumentari ex una, sic ex duabus procede, ut hic. Si verae sunt istae duae consequentiae supradictae, tunc 'omne³ non homo est non homo' sequitur ad 'omnis lapis est homo' et <'omnis homo est non homo'> ad 'omnis lapis est homo' (a pari); et ita sequuntur ad 'omnis lapis est homo' (a consequenti, probatio: si omnis lapis est homo, tunc vera est ipsa et iterum vera est ipsa, et sic habebis consequentiam: si omnis lapis est homo, tunc omne non homo est non homo et omnis homo est non homo).

1.3 Medium <a praedicato>. Nota hanc naturam de medio a praedicato: quotiens aliquod oppositum praedicatur de suo opposito universaliter, tunc si praedicatum subicitur subiecto universaliter, quodlibet oppositum praedicatur de priori praedicato universaliter vel particulariter vel indefinite vel singulariter, et vera est quaelibet particularis vel indefinita vel singularis⁴ tam affirmativa quam negativa, ut hic: *si omnis homo est lapis, tunc si omnis lapis est homo, omnis lapis est asinus*.

Probatio. Si omnis homo est lapis, tunc si omnis lapis est homo, omnis lapis est lapis (a subiecto); et si quia hoc est, illud est, et quia omnis lapis est homo, omne non lapis est non lapis (ab antecedenti, probatio est a pari per contrapositionem). **137v** Iterum si omnis homo est lapis, tunc si omnis lapis est non lapis et omnis lapis est homo, omnis lapis est non lapis (a praedicato et subiecto); et si quia hoc est, illud est, et quia omnis lapis est homo, omnis lapis est non lapis (a <con>sequenti, probatio fit 'et' ab eodem et a parte). Modo iterum habes duas consequentias, ex quibus unum antecedens habentibus sic procede. Et si quia omnis lapis est homo, verae sunt istae duae propositiones 'omne 'non' lapis est non lapis' et 'omnis lapis est non lapis', et quia omnis lapis est homo⁵, omnis lapis est asinus (ab antecedenti, probatio fit a dividendibus et a pari per contrapositionem). Ex duabus <quibus> universaliter facis locum a dividendibus, trahe quamlibet particulariter vel indefinite vel singulariter affirmative vel negative⁶, ut superius.

1.4 Haec supradicta media, scil. medium a partibus et de praedicato et de subiecto, hoc modo determinantur. Vel magis quando ex aliquo

¹ quamlibet particulariter - negative] quaelibet particulariter vel quaelibet indefinitam vel singularem. Affirmativa vel negativa W

² poteris] permutaris W

³ omne] omnis W

⁴ particularis vel indefinita vel singularis] pars. vel indefinite vel singulariter W

⁵ homo] non lapis W

⁶ negative] negativa W

antecedenti duo consequentia sequuntur, unumquodque per se, ex quibus postea simul acceptis sequitur aliud, non licet iungi extrema, quia medius terminus dissimiliter enuntiatus est, ut in argumentatione medii a partibus ex¹ 'omne animal est asinus' sequitur 'omne non asinus est non homo' et 'omnis asinus est non homo' unumquodque per se, et ex illis postea simul acceptis trahitur 'omnis homo est bos' vel aliquid tale; medius itaque terminus dissimiliter enuntiatus est, scil. illae duae propositiones dissimiliter enuntiantur; quare non probatur consequentia, quia non ostenditur sequi ex aliquo vero. Et hoc habet auctoritas Boethii² dicentis quod quando medius terminus³ dissimiliter enuntiatur, non licet extrema concludere, si fit talis dissimilitatio quae impediat conclusionem.

Sed contra respondetur quod, cum haec Boethius dixit, agebat de modalibus l38r1 propositionibus; sed praemissae propositiones non sunt modales; quare haec ratio non videtur⁴ cogens, ut concedatur⁵. In nulla enim argumentatione † universaliter iterum dicitur † extrema cohaerent, quia ibi semper medius terminus dissimiliter enuntiatur. Ratio etiam praedicta in medio a partibus non videtur valere, † quod dicimus, quando aliqua propositio falsa concedatur pro vera, quod debeat habere illud quod vera, † scil. quod praedicatur⁶ sit maius vel par subiecto.

1.5 Media. Nota hanc naturam in parvo medio: quotiens aliquid de aliquo universaliter, praedicatum praedicatur de se particulariter, ut hic: *si omnis homo est lapis, quidam lapis est lapis*.

Quod sic probatur. Si omnis homo est lapis, tunc vera est ipsa, scil. 'omnis homo est lapis', et iterum ista 'quidam lapis est homo'; et si verae sunt istae duae propositiones 'omnis homo est lapis' et 'quidam lapis est homo'⁷, tunc quidam lapis est lapis (a subiecto, regula: si aliquid subicitur alicui universaliter, et aliquid subicitur subiecto particulariter, primum praedicatum particulariter de secundo subiecto particulariter). Collige terminos positos.

Et iterum illud⁸ nota in parvo medio: si aliquid removetur a se universaliter, illud removetur ab alio particulariter, ut hic: *si nullus asinus est asinus, quidam homo non est asinus*; et istud aliud: si aliquid singulare praedicatur de aliquo universaliter, ipsum praedicabitur de se, ut hic: *si omnis asinus est Brunellus, Brunellus est Brunellus*; et istud aliud: si aliquid singulare removetur

¹ ex] et W

² Boethii] ul' W, vide *De syl. hyp.*, PL 64 842D.

³ terminus + [diffi] W

⁴ videtur] an iudicatur legendum?; ind'r W

⁵ ut concedatur] inconcedatur W, Sed concedatur legit *De Rijk*.

⁶ praedicatur] sic W, sed praedicatum legit *De Rijk*; fortasse sic legendum?

⁷ quidam lapis est homo] quidam homo est lapis W

⁸ illud] ill' W

a se, illud removetur ab aliquo particulariter vel ab alio singulariter, ut si *Socrates non est Socrates*, *quidam asinus non est Socrates* vel *Brunellus non est Socrates*. Has naturas proba per parvum medium in unaquaque [38v] faciendo locum a[d] destructione[m] consequentis.

1.6 Media. Nota hanc maneriam terminorum in medio Gyldwini. Et secundum eos poteris invenire ex qua natura procedant. *Si omnis homo est lapis, tunc si quidam homo est homo, si omnis¹ lapis est homo, quidam lapis est lapis*.

Qui terminus sic probatur. Si omnis homo est lapis, tunc si quidam homo est homo, quidam homo est lapis (a subiecto); et si quia quidam homo est homo, quidam homo est lapis, et quia quidam homo est homo, sequitur 'si omnis lapis est homo, quidam homo est homo' (ab antecedenti, probatio fit a praedicato). Iterum si omnis homo est lapis, tunc si quidam homo est homo, quidam lapis est lapis (a subiecto); et si quia quidam homo est homo, quidam lapis est lapis, tunc si quia omnis lapis est homo, quidam homo est homo, et quia omnis lapis est homo, quidam lapis est lapis (ab antecedenti). Modo habes hic unam consequentiam et ante aliam. Ex his sic procede. Et si verae sunt istae duae consequentiae, ista scilicet² 'si quidam homo est homo, sequitur "si omnis lapis est homo, quidam homo est homo"' et ista 'si quia omnis lapis est homo, quidam homo est homo, et quia omnis lapis est homo, quidam lapis est lapis', vera est ista 'si quidam homo est homo, si omnis lapis est homo, quidam lapis est lapis' (ab antecedenti et a consequenti). Hinc ultimo consequenti adiunge 'omnis homo est lapis', quod primum antecedens, et habebit terminos positos.

1.7 Media. Nota hos terminos posse probari per medium de individuis, scil. *si Socrates non est homo, Socrates est homo*.

Probatio. Si Socrates non est homo, hoc³ non homo est non Socrates. Quae [39r] consequentia sic debet probari. Si quia falsa est 'hoc non homo est non Socrates', falsa est 'Socrates non est homo', et quia vera est 'Socrates non est homo', vera est 'hoc non homo est non Socrates' (per⁴ destructionem consequentis). Modo probanda est adducta destructoria quae est in antecedenti, hoc modo. Si falsa est 'hoc non homo est non Socrates', falsa est 'hoc non homo non est Socrates'; et si falsa est haec, vera est haec 'hoc non homo est Socrates'; et ita vera est 'Socrates est hoc non homo'. Iterum eadem argumentatione trahe 'hoc non homo est Socrates', et eas sic iunge. Si verae sunt istae duae propositiones 'Socrates est hoc non homo' et 'hoc non homo est Socrates', vera est 'Socrates est Socrates' (a subiecto); et ita falsa est 'Socrates non est homo'. Quare vera est ista con'se'quentia 'si falsa est "hoc non homo est non Socrates",

¹ omnis + [homo est] W

² ista scilicet] istas. W

³ hoc non homo] hic non homo et sic semper in hac argumentatione W

⁴ per] Ad W

falsa est "Socrates non est homo". Ergo vera est ista 'si Socrates non est homo, hoc non homo est non Socrates'; et similiter de aliis potest probari, scil. quod [hic etiam homo etiam] hoc non homo est non Socrates, et [si] hoc non homo est non Socrates, et ita de ceteris non hominibus, tunc omne [hoc] non homo est non Socrates (a partibus); et ita Socrates est homo. Quare si Socrates non est homo, Socrates est homo.

2.1 Natura. Nota hanc naturam consequentiarum: quotiens quaelibet duo diversa praedicantur de quolibet universaliter vel singulariter, quod vero universaliter, quod singulariter alio modo, quodlibet oppositum potest praedicari de eodem subiecto, si fuerint verae <de universali> universaliter, de singulari singulariter, hoc modo: *si omnis homo est homo et equus, omnis homo est bos.*

Quod sic probatur. Si omnis homo est homo et equus, omnis homo est equus; et ita omne <non> equus est non homo. Iterum si omnis homo est homo et equus, omnis [est] homo est homo; et ita nullus homo est equus (ab opposito), et ita nullus equus est homo (a pari per simplicem conversionem¹), et ita omnis equus est non homo. Modo habes duas propositiones. Has sic iunge. Si verae sunt istae duae propositiones 'omne non equus est non homo' et 'omnis equus est non homo', tunc omne non [39v] bos est non homo (a dividitibus); et ita omnis homo est bos. Modo collige extrema.

Eodem modo poteris probare istos terminos: *si omnis homo est homo et non homo, omnis homo est lapis*, et de quolibet singulari.

2.2 Alia. Hanc naturam² nota, et ceteras quae sequuntur. Si aliquid singulare praedicatur de aliquo universaliter, de eodem subiecto potest praedicari quodlibet oppositum universaliter, ut hic: *si omnis homo est Socrates, omnis homo est asinus.*

2.3 Alia. Si aliquid praedicatur de aliquo universaliter, quodlibet singulare removetur a quolibet singulari.

2.4 Alia. Si aliquid removetur a se ipso universaliter, illud removetur a quolibet particulariter vel singulariter. Quae probantur per destructionem consequentis.

2.5 Alia. Si aliquid singulariter removetur a se ipso, illud potest removeri a quolibet particulariter vel singulariter. Quod probatur per destructionem consequentis.

2.6 <Alia>. Si aliquid singulare praedicatur de aliquo universaliter, vera est et quaelibet particularis vel singularis.

2.7 Alia. Has iterum nota. Quotiens quodlibet singulare praedicatur de quolibet singulari, tunc si praedicatum subicitur subiecto, eadem

¹ conversionem] et universalem W

² naturam] enim W

possunt sequi quae superius dicta sunt. † A particulari praedicati vel subiecti, in medio a praedicato vel a subiecto †. Pone exempla et proba.

2.8 Alia. Si aliquid praedicatur de aliquo universaliter, tunc si aliquid praedicatur de praedicato, de quo praedicato praedicatur aliud, de quo tertio quartum, de quo quarto quintum, universaliter semper, et sic ad infinitum, ultimum praedicatum praedicatur de primo subiecto universaliter. Quae consequentia potest probari per hanc regulam: si aliquid praedicatur de aliquo universaliter, tunc si aliquid praedicatur de praedicato universaliter, et de subiecto universaliter, et per istam ab antecedenti: quicquid infert antecedens, et consequens.

2.9 Alia. si aliquid subicitur alicui¹ universaliter, tunc si aliquid subicitur subiecto, et secundo tertium, et tertio quartum, et quarto quintum, et sic quamdiu vis, primum [40r] praedicatum praedicatur de ultimo subiecto universaliter. Quae consequentia potest probari per hanc regulam: si aliquid subicitur alicui universaliter, tunc quicquid subicitur universaliter subiecto, et praedicato universaliter; et per hanc regulam ab antecedenti: quicquid infert <antecedens, et> consequens. De utraque natura pone exemplum, et proba.

2.10 Alia. Si aliquid subicitur alicui universaliter, tunc si aliquid praedicatur de subiecto universaliter, et aliud de illo secundo praedicato, et aliud de tertio, et aliud de quarto, et sic quamdiu volueris, semper tamen universaliter, primum praedicatum praedicatur de ultimo praedicato [universaliter vel] particulariter, ut *si omnis homo est lapis, tunc si omnis homo est equus, <sequitur> 'si omnis equus est asinus, quidam asinus est lapis'*. Prima regula argumentationis est haec: si aliquid praedicatur de aliquo universaliter, tunc si aliquid praedicatur de subiecto universaliter, primum praedicatum praedicatur de secundo praedicato particulariter. In secundo vero argumentatione fit locus ab antecedenti per hanc regulam: quicquid infert antecedens, et consequens.

2.11 In cuius probatione datur talis consequens regula: si aliquid subicitur alicui particulariter, tunc si aliquid praedicatur de [praedicato universaliter] subiecto universaliter, primum praedicatum praedicatur de secundo particulariter, et sic usque ad ultimum.

2.12 <Alia>. Si aliquid praedicatur de aliquo particulariter, tunc si aliquid praedicatur de praedicato universaliter, et de illo aliud et de illo aliud, et sic unum de alio quamdiu vis universaliter, primum subiectum praedicatur de ultimo praedicato particulariter, ut hic: *si quidam homo est animal, tunc si omne animal est asinus, sequitur 'si omnis asinus est equus, <tunc> si omnis equus est corvus, quidam corvus est homo'*.

2.13 Alia. Si aliquid subicitur alicui particulariter, tunc si aliquid praedicatur [40v] de subiecto universaliter, et aliud de illo, et aliud de illo, et unum de alio universaliter quamdiu vis, primum praedicatum praedicatur

---

¹ alicui + [subiecto] W

de ultimo particulariter, ut hic: *si quidam homo est animal, tunc si omnis homo est asinus, sequitur 'si omnis asinus est equus, <tunc> si omnis equus est corvus, <quidam corvus> est animal'*.

2.14 Alia. Nota hanc naturam. Quotiens duo diversa praedicantur de aliquo universaliter, vera est quaelibet particularis vel singularis affirmativa vel negativa, et etiam universalis de eodem subiecto de quo¹ praedicatur quodlibet ut² oppositum.

2.15 Alia. Si aliquid removetur ab aliquo particulariter, a quolibet toto illius subiecti³ potest removeri quaelibet alia pars, ut hic: *si quidam homo non est lapis, quoddam⁴ animal non est asinus*. Quod probatur per destructionem consequentis.

3.1 Modo consequens. Nota hanc maneriam positionis in huiusmodi terminis: *si vera est et falsa est 'omnis homo est lapis', si omnis equus est lapis, si nullum non risibile est lapis, si omnis asinus est lapis, Socrates est lapis*.

Qui sic probantur. Si vera est et falsa est 'omnis homo est lapis', tunc vera est; et si vera est 'omnis homo est lapis', tunc si omnis lapis est homo, omnis⁵ lapis est equus (hanc consequentiam proba per medium a praedicato); et si quia omnis lapis est homo, omnis lapis est equus, † (a consequenti); et si quia hoc est, illud est, tunc si quia omnis lapis est equus, sequitur 'si omnis asinus est lapis, Socrates est lapis' [et quia nullum non risibile est 'lapis', sequitur illud idem] (a consequenti); et si quia omnis lapis est equus, sequitur 'si omnis asinus est lapis, Socrates est lapis', inde sequitur 'si nullum non risibile est lapis, si omnis asinus est lapis, Socrates est lapis' (a consequenti). Hic probandum est quod 'omnis equus est lapis' sit antecedens ad istam consequentiam 'si |41r| omnis lapis est equus, si omnis asinus est lapis, Socrates est lapis'. Quod sic probatur. Si omnis equus est lapis, tunc si omnis lapis est equus, omnis lapis est asinus (per medium a praedicato proba hanc consequentiam); et si quia omnis lapis <est> equus, omnis lapis est asinus, et quia omnis lapis est equus, sequitur 'si omnis asinus est lapis, Socrates est lapis' (ab antecedenti; proba quod 'si omnis lapis est asinus' sit antecedens ad istam consequentiam 'si omnis asinus est lapis, Socrates est lapis' per medium a subiecto). Postea collige terminos.

3.2 Alia consequens. Iterum nota hanc aliam in huiusmodi terminis: *si quia Socrates est homo et non homo, Socrates est homo et non homo, et quia Socrates est Brunellus, Socrates est Plato*.

Quod sic probatur. Si quia Socrates est homo et non homo, Socrates est homo et non homo, et quia Socrates est Brunellus, Socrates

¹ de quo] *deq̃* W

² ut] *seu at, ut videtur* W

³ subiecti] subiecto W

⁴ quoddam] quidam W

⁵ omnis + [equus] W

est homo et non homo (a consequenti). Probandum est quod 'Socrates est homo et non homo' sit¹ consequens ad antecedentem 'Socrates est Brunellus'. Quod ita sit. Si Socrates est Brunellus, Socrates est non homo (a parte); ex alia parte trahe '<si> Socrates est Brunellus, Socrates est homo' (per parvum medium); et eas sic iunge: si verae sunt istae duae propositiones 'Socrates est homo' et 'Socrates est non homo', tunc Socrates est homo et non homo (a pari). Modo redi ad hanc consequentiam 'si Socrates est Brunellus, Socrates est homo et non homo', et inde procede sic: et si quia hoc est, illud est, et quia Socrates est Brunellus, Socrates est Plato (ab antecedenti). Proba quod 'Socrates est Plato' [Socrates est] sit² consequens ad[de] 'Socrates est homo et non homo', sic. Si Socrates est homo et non homo, Socrates et homo, et ita omne non homo est non Socrates; iterum si Socrates est homo et non homo, Socrates est non homo, et ita omnis homo est non Socrates; et si verae sunt istae duae propositiones 'omne non homo est non Socrates' et 'omnis homo est non Socrates', vera est 'omne non Plato est non |41v| Socrates', et ita Socrates est Plato.

3.3 Alia consequens: *si verae sunt et falsae sunt istae duae propositiones 'omne animatum est arbor' et 'omnis albedo est nigredo', si omnis asinus est equus, si omnis bos est leo, si omnis corvus est homo, quoddam animatum non est arbor.*

Horum termini talis est probatio. Si verae sunt et falsae sunt istae duae propositiones, tunc sunt verae (a toto integro); et si verae sunt istae duae propositiones 'omne animatum est arbor' et 'omnis albedo est nigredo', tunc [vera] 'omnis albedo est nigredo' vera est (a toto integro); et si omnis albedo est nigredo, tunc si nullus asinus est nigredo, nullus asinus est albedo (a praedicato); et si quia nullus asinus est nigredo, nullus asinus est albedo, et quia omnis asinus est equus, nullus asinus est albedo (a consequenti, probatio fit ab oppositis); et si quia hoc est, illud est, et quia omnis asinus est equus, quidam quadrupes non est leo (ab antecedenti, probatio fit per medium a partibus); † prius facto loco equus dicitur consequens †; et si quia hoc est, illud est, et quia omnis asinus est equus, sequitur 'si omnis bos est equus, quidam quadrupes non est bos' (ab antecedenti, probatio a praedicato); et si quia omnis asinus est equus, sequitur 'si omnis equus est asinus³, quidam quadrupes non est bos', et quia omnis asinus est equus, sequitur 'si omnis bos est leo, quoddam animal non est homo' (ab antecedenti, probatio ab antecedenti est in cuius probatione est medium a partibus); et si quia hoc est, illud est, et quia omnis asinus est equus, sequitur 'si omnis bos est leo, si omnis corvus est homo, quoddam animal non est corvus' (ab antecedenti); et si quia hoc est, illud est, et quia omnis asinus est equus, sequitur 'si omnis bos est leo, si omnis corvus est homo, quoddam animatum non est arbor' (ab |42r|

¹ sit] sic W

² sit] fit W

³ equus est asinus] sic W, sed fortasse bos est equus legendum.

antecedenti, probatio huius loci est ab antecedenti bis posito et postea per medium a partibus). Modo collige terminos quos dedisti.

3.4 Alia: *si vera est et falsa est 'omnis homo est asinus', tunc si vera est et falsa est consequens 'si omnis equus est animal, quoddam animal non est equus', omnis homo est cygnus.*

Probatio¹ talis est. Si vera est et falsa est 'omnis homo est asinus', tunc [si] vera est (a toto integro); et si omnis homo est asinus, tunc si omnis asinus est cygnus, omnis homo est cygnus (a praedicato); et si quia hoc est, illud est, et quia vera est et falsa est ista consequentia 'si omnis equus est animal, quoddam animal non est equus', omnis homo est cygnus (a consequenti). Proba quod ista consequentia antecedit ad 'omnis asinus est cygnus', sic. Si vera est et falsa est illa consequentia, tunc falsa est; et si falsa est illa consequentia, tunc omnis asinus est cygnus. Et si quidam asinus non est cygnus, vera est illa consequentia. Istud sic proba. Si quidam asinus non est cygnus, quoddam animal non est cygnus² l42v

APPENDIX (ff, 42v-45r)

1 Quaestiones de Christo.

Quaeritur si caro Christi fuit animata diversis animabus.

Quod sic videtur posse probari. Caro quae Christi est ante fuit animata anima Mariae et postquam fuit caro Christi fuit animata anima Christi, ergo diversis animabus fuit animata caro Christi.

Ergo eadem caro fuit animata diversis animabus.

Solutio. Diversis revera temporibus eadem caro fuit animata diversis animabus. Non tamen absolute conceditur quod sit animata diversis animabus. Intelligitur enim quod simul et eodem tempore fuerit animata diversis animabus.

2 Quaeritur si aliquid bonum plus potuit conferri Christo Homini quam collatum sit ab ipsa conceptione.

Probo quod potuit. Potuit³ Deus conferre ab ipsa conceptione gloriam impassibilitatis et immortalitatis, in actu et⁴ illam non contulit, ergo plus potuit conferre quam contulit.

Ergo beator potuit esse Homo ille quam fuit, ergo summae beatitudinis non fuit, ergo aliquid deerat Christo qui⁵ summe beatus fuit.

Ad quod respondetur. Plus boni potuit conferre quam contulit, id est plura bona numero, in actu potuit conferre. Sed plus boni, id est maioris meriti, non potuit conferre. Dedit enim ei nomen quod est super omne nomen, et ideo non recte proceditur. Nec absolute debet concedi quod Christus beator vel melior fuerit uno tempore quam alio, etsi aliquam clarificationem habuerit in uno tempore quam in alio non. Beatitudo enim maxime refertur ad illam cognitionem qua Deum videbat, quae in eo nullo tempore augeri potuit.

¹ Probatio] Propositio W

² cignus + . . . et hic librarius imperfecte scribere destitit, fere dimidio folio vacuo relicto, W

³ Potuit] P(ro)otuit W

⁴ et] sic W, sed vero malim

⁵ qui] quod W

3 Quaeritur si Christus fuerit factus in eodem statu in quo Adam.

Quia auctoritas dicit in Iohanne "*qui desursum venit super omnes est* (Jo. 3.31)", id est de altitudine humanae naturae ante peccatum; ergo Christus fuit factus de altitudine humanae naturae ante peccatum, ergo in eo statu in quo Adam.

Ergo potuit peccare et non peccare sicut 143r1 Adam fecit.

<Solutio>. Nec in eo statu factus est in quo Adam, nec potuit peccare, nec in eo in quo nunc est homo, nec in eo in quo erit sanctus¹ in vita aeterna, sed in quodam speciali statu in quo nullus alius fuit vel erit, quia aliquid habuit de singulis statibus. De primo innocentiam, de secundo defectum, scilicet passibilitatem et mortalitatem, de tertio plenitudinem gratiarum, de quarto non posse peccare et posse non peccare.

4 Status Adae melior fuit quam status Christi, quia status Adae fuit sine vetustate culpa poenae, sed status Christi habuit vetustatem poenae, ergo melior fuit status Adae quam status Christi fuerit.

Non². Etsi in hoc melior, non tamen melior. Plura bona habuit status Adae quam status Christi, quia habuit posse peccare et non peccare, posse mori et posse non mori, quae omnia bona sunt. Ante peccatum enim nihil in homine fuit nisi bonum, ergo posse peccare et posse mori, quae in homine ante peccatum bona sunt. Et haec bona non fuerunt in Christo. Ergo plura bona fuerunt in statu Adae quam in statu Christi. <Sed non> ergo melior fuit status Adae quam status Christi fuit. Licet enim ista non fuerunt in statu Christi, tamen alia multo meliora et plura, et ideo melior status Christi.

5 Quaeritur si aliquid fecit Christus quod placuit diabolo.

Nil placet diabolo nisi quod malum est, sed Christus nihil voluit nec fecit nisi quod bonum fuit, ergo nihil fecit quod diabolus voluisset.

Sed permisit se temptari, quod diabolus voluit, ergo aliquid fecit quod diabolo placuit.

Solutio. Aliquid placet diabolo quod bonum est, non tamen ideo quia bonum est, ut damnatio Iudae et malorum; et ita multa vult diabolus quae bona sunt, et tamen omnia mala vult.

6 "*Omnia quaecumque audiui a Patre meo, nota feci vobis* (Jo. 15.15)". Filius scit a Patre quaecumque scit Pater, ergo quaecumque scit Pater nota fecit apostolis. Sic enim illud intelligitur: omnia notificanda quae 143v1 audiui, nota feci vobis.

7 Ambrosius et Isidorus dicunt daemones planum cognovisse Christum esse Deum. Cur ergo dicit apostolus "*si cognovissent nunquam dominum Iudaei crucifixissent* (I Cor. 2.8)".

Beda solvit, quia non putaverunt se amittere potestatem suam in morte Christi.

8 Christus in passione sua pro crucifixoribus suis orabat, dicens "*Pater, dimitte illis, quia nesciunt quid faciunt* (Lc 23.34)"; ergo aut Iudaeis hoc peccatum dimissum est, aut oratio Christi frustrata est; sed nunquam frustratur petitio Christi, quia dicitur "*impletum est omne desiderium suum*"; ergo pro hoc peccato Iudaei non puniuntur, ergo et Iudas salvatur.

Sed e contra dicit "*ipsa veritas, ut his etc*".

Hae auctoritates sibi videntur repugnare, sed audi concordiam. Non pro eis orat qui per invidiam et superbiam filium Dei quem intellexerunt negant et crucifigunt, sed pro eis qui zelum Dei habebant, sed non secundum scientiam, quid facerent nescientes.

¹ sanctus] scl' W

² Non] seu Solutio legendum?; quu seu quia W

9 Dominus dicit “*non veni vocare iustos, sed peccatores* (Mt 9.13, Mc 2.17, Lc 5.32)”. Nonne Nathanahel, Petrum, Andream, et Iohannem iustos vocavit?

Quod Lucas determinat cum dicit “*non veni vocare etc*” usque “*in paenitentiam*”, quia quos operibus iustitiae deditos invenit ut Petrum, Andream, Iohannem non ad paenitentiam praeteritorum invitat, sed ad profectum vitae perfectioris vocat. Illos vero ad paenitentiam vocat qui peccatis gravioribus involuti erant.

10 Quaeritur si aliquid praecepit Deus quod fieri nollet.

Verum, quia <quod> praeceperat postea prohibuit, videtur igitur quod malum praeceperit.

Falsum dicimus, quia bona fuit praeceptio et bona fuit prohibitio, sed melior prohibitio, scilicet non occidere filium, tamen bonum fuit occidere filium pro oboedientia.

Videtur insuper cum¹ Deus aliud praeceperit et aliud voluerit, quod duplex [duplex] fuerit, et quod aliud ore aliud mente habuerit.

Falsum, quia non est duplex nisi qui cum intentione l44r fallendi aliud dicit et aliud cogitat.

11 Si quid Christus habuit, a conceptione habuit. Verum est. Ergo impassibilitatem et immortalitatem. Verum est. Omnia ista habuit natura et potestate, sed non actu. Tamen bene potest concedi quod non quicquid habuit a conceptione habuit.

12 Potest aliquis salvari nisi credat Christum aequalem Patri?

Non.

Probo quod potest. Mariae dictum est “*noli me tangere, nondum enim ascendi ad Patrem meum* (Jo. 20.17)”, id est nondum credis in corde tuo me esse aequalem Patri; ergo non habebat perfectam fidem; poterat igitur salvari in ea fide qua non credebat Christum esse aequalem Patri, quia [vel] in ea dimissa erant ei peccata. Verum est. Ergo poterat salvari in ea fide qua non credebat Christum fore aequalem Patri.

Solutio. Quidam dicunt quod non impediabat tunc, quia nondum notificata fuit illa fides, ideo non nocebat. Alii dicunt, quia credebat Christum aequalem Patri, sed non ita robuste ut oportebat, et ut postea scivit².

13 Quae praecipuntur in novo testamento bonam remunerationem habent, sed ibi praecipitur declinare a malo, ergo declinare a malo remunerationem habet, sed auctoritas dicit super illum locum “qui declinat a malo vitat poenam, sed non promeretur palmam”, ergo non omnia quae praecipuntur in novo testamento remunerationem habent.

Sed e contra auctoritas dicit “nullum malum impunitum, nullum bonum irremuneratum”.

Solutio. <Si remuneratio> generaliter accipitur, sic potest exponi: nullum bonum irremuneratum, id est nullum bonum est quod facienti³ non praestet aliquam utilitatem, quia si non aliud bonum saltem vitare poenam facit quod utile est, et secundum hoc non facere furtum et non occidere hominem et declinare a malo habet remunerationem, quia facit carere poena. Si vero l44v remuneratio accipitur pro praemio temporali vel aeterno, non omne bonum habet remunerationem, quia hoc quod dicitur “nullum bonum irremuneratum, nullum malum impunitum”, sic accipitur ut de illis intelligatur quae ex bona vel mala voluntate proveniunt.

14 Item. Si iste qui dat panem pauperi ex mala intentione faciat bonum.

¹ cum] eum, ut videtur W

² scivit] fecit et . . . scripsit W

³ facienti] faciendi W

Quod non videtur, quia illud faciendo peccat, ergo non bonum facit.

Item e contra. Si actus ille malus est, ergo peccatum est, ergo non bona intentione debet fieri vel mala, quia nihil quod peccatum sit debet fieri bona vel mala intentione.

Item. Omnis malus actus prohibetur, sed actus ille non prohibetur, ergo actus ille peccatum non est, constat ergo hunc actum bonum esse nec peccat qui hoc agit, sed qui[a] mala intentione hoc agit.

15 Item. Si sacerdos qui indigne cantat missam et qui corpus Domini sumit, malefacit.

Quod videtur, quia indigne participat corpus Christi, ergo indigna est participatio illa, ergo malus actus fuit. Similiter de illo qui cantat missam indigne et qui accedunt ad baptismum, dici potest.

Solutio. Dicimus quia bonus est actus, sed modus actionis pravus; nec est actus in culpa, sed modus actionis. Et gravius offendit qui vult accipere et accipit indigne¹ quam ille qui sola voluntate accipit, quia ille sola voluntate peccat; iste autem qui indigne participat et in voluntate et in modo sumendi peccat, quia est praesumptio et temeritas quae procedit ex mala voluntate.

16 De fide. "*Omne quod ex fide non est, peccatum est (Rm 14.23)*", ut ait apostolus; omne quod fit contra conscientiam, peccatum est.

Sed Iudaeorum conscientia dictabat eis ut Christum crucifigerent; si ergo dimisissent, contra conscientiam fecissent; ergo peccassent, quia agere contra conscientiam peccatum est.

Sed item e contra. Si dimisissent illud quod conscientia dictabat eis facere<ndu>m, quoddam malum dimisissent; sed dimittere malum bonum est; ergo bonum fuisset, si quod conscientia eorum dictabat eis dimisissent; ergo bonum fuit facere contra conscientiam.

Solutio. Ut dicit apostolus, omne quod non est ex fide, peccatum est, id est omnis qui contra conscientiam facit peccat, etiamsi illud sit bonum quod non facit. Et si Iudaei dimisissent illud quod conscientia eorum dictabat eis faciendum, peccassent, non quia dimisissent, sed quia contra conscientiam illud dimittendo fecissent².

Item. Bonum est resistere malo, id est peccato; sed illa mala conscientia peccatum est, ergo illi resistere debebant, ergo contra illam facere debebant.

Non sequitur. Resistere peccato est peccatum a se repellere et illud quod suggerit non facere; ita ergo illi malae conscientiae restitissent, si eam dimisissent et illud quod suggerebat non fecissent, quod bonum esset.

17 Si³ iste malus non potest bonum facere. Falsum. Probo: iste malus non potest bonum facere, nisi Deus conferat ei gratiam bene faciendi vel operandi. Verum est. Sed Deus non vult ei conferre, sed a Deo nolente ei conferre non potest habere et sine ea non potest bonum operari, sed non habet nec potest habere, ergo non potest facere bonum. Ergo non est culpandus. Falsum, quia Deus qui non vult ei dare, potest ei dare. Probo quod non est: ab aeterno praevidit ei in tempore non dare gratiam suam, et illud quod ab aeterno noluit nec modo vult, sic ergo non vult ei dare gratiam suam.

¹ digne + [g] W

² fecissent] fe[**]cissent

³ Si] Sed W

INTRODVCTIONES DIALECTICAE ARTIS
secundum magistrum G. paganellum.

1 Inchoantibus dialecticam utile est scire quid sit [dialectica] istud nomen *dialectica*. *Dialectica* est Graecum nomen, quod sic interpretatur: *dia*¹, hoc est duo, *logos*, i.e. sermo; inde dicitur dialectica, i.e. dualis sermo, 'i.e. sermo qui fit inter duos'; potest fieri inter multos, ad minus inter duos.

Visa interpretatione nominis, videndum est definitio ipsius artis. Quae talis est: dialectica est quaedam ars quae est in animo uniuscuiusque hominis naturaliter, licet non exerceatur, habens duas partes, scil. scientiam inveniendi et scientiam iudicandi. Scientia inveniendi sunt topica, quia in topicis per loca inveniuntur argumenta; *topos* enim Graece, Latine *locus* dicitur; inde dicuntur topica, id est localis scientia. Scientia iudicandi sunt syllogismi; *syllogismus* interpretatur *iudicium*, quia in syllogismo videtur quae pars quaestionis sit tenenda et quae sit re<i>cienda.

Visa interpretatione nominis et definitionum ipsius artis, videndum est ad quid sit reperta dialectica, scil. ad² discrecionem veri't'atis et falsitatis. Quia quidam philosophorum comprobabant duo contraria esse simul in eodem, scil. albedinem et nigredinem, et <colligebant> ea[m] contraria argumentationibus suis, licet falsis, ad tale inconueniens evitandum reperta est dialectica.

2.1 Sed quia per totam hanc artem, scil. dialecticam, agitur de voce, et vox est sub sono, videndum est quid sit sonus. Quicquid auditur est sonus³. Unde fit talis divisio: sonus alius est vox, alius non est vox. Sonus qui non⁴ est vox, alius profertur ab animali et non est vox, alius non profertur ab animali et non est vox; sonus qui pro'fertur' ab animali et non est vox, ut tussis, gemitus infirmorum⁵; sonus qui non profertur ab animali et non est vox, ut⁶ sonitus aquarum, collisio petrarum. Iterum ille sonus est vox qui profertur ab 'ore' animalis et formatur plectro linguae, ut sunt voces hominum <vel> animalium plectro linguae formatae.

2.2 Vox alia est significativa, alia non significativa. Illa vox est significativa, quae imponitur rei existenti, ut *homo*; illa vox est non signi-

¹ dia] di. E

² ad + [i(n)t(er)p(re)] E

³ sonus + [sonus alius vox alius non est vox. sonus] E

⁴ non + [*] E

⁵ infirmorum] *lectio dubia, et post haec add. et exp. collisio petrarum E*

⁶ ut + *rasura fere 10 litterarum E*

ficativa, quae imponitur rei non existenti, ut *chimaera*, *blictrix*, *hircocervus*. Sed h'ic non agitur de voce non significativa, sed de significativa.

2.3 Vox significativa alia est significativa <et> per se <et> iuncta cum alia[m], ut *homo*, alia 'et' <significativa> iuncta cum alia¹ et non significativa per se, ut sunt coniunctiones et praepositiones², alia nec per se nec iuncta cum alia³ significativa, ut *chimaera*.

2.4 Vox significativa alia significativa ad placitum, alia significativa naturaliter. Illa vox est significativa ad placitum, quae imponitur secundum voluntatem imponentium, ut sunt vocabula rerum; illa vox est significativa naturaliter, quae non imponitur ab aliquo, ut cantare, latrare, loqui. Sed hic non agitur de voce significativa naturaliter, sed de significativa⁴ ad placitum.

2.5 Vox significativa ad placitum alia nomen ut *Plato*, alia verbum ut *scribo*, alia oratio ut *homo albus*. Oratio <alia> constat ex nominibus tantum ut *Socrates et Plato*, alia ex verbis tantum ut *legit <et> scribit*, alia ex utrisque ut *Socrates legit*.

2.6 Oratio alia est perfecta, alia imperfecta. Illa est perfecta oratio, qua audita animus audientis nichil expectat, ut *Socrates legit*; illa est imperfecta quae hoc non habet, ut *Socrates et Plato cum discipulis suis*. Oratio imperfecta est dimittenda.

2.7 Oratio perfecta dividitur in quinque species, scil. in imperativa, optativa vel deprecativa, vocativa, interrogativa, enuntiativa. Imperativa ut *lege*; optativa vel deprecativa ut *utinam esses episcopus*; vocativa ut *adesto deus*; interrogativa ut *putasne mortuus homo rursum vivet?*; enuntiativa ut *Plato legit*. Sciendum est quia imperativa et vocativa oratio fiunt de eodem verbo, sed in hoc differunt quia tunc est imperativa quando maior personam praecipit minorem ut *Veni puer!*, vocativa tunc est quando minor persona loquitur ad maiorem ut *Veni domine!*. Et cum sint quinque species perfectae orationis, hic de sola enuntiativa, quae verum vel falsum significat, est disputandum.

2.8 Enuntiativa oratio est [est] quae enuntiat aliquid de aliquo, sive afirmando sive negando, sive in praedicatione sive in consecutione. In praedicatione et afirmando⁵, ut *Socrates est homo*, vel negando ut *Socrates non est homo*; in consecutione et afirmando ut *si Socrates est homo, Socrates est animal*, vel negando ut *non si Socrates est animal, Socrates est homo*.

3 Propositio est enuntiativa oratio⁶ verum vel falsum significans.

¹ alia] alio *E*

² praepositiones] propositiones *E*

³ alia] alio *E*

⁴ significativa] significat *E*

⁵ afirmando] afirma(n) . . . do *E*

⁶ Propositio est enuntiativa oratio] Enuntiativa oratio est propositio *E*, *inverti*.

Propositio alia est categorica, alia hypothetica. *Categoricum*¹ interpretatur *praedicativum*; inde dicitur categorizare², i.e. praedicare; inde praedicativa propositio. Praedicativa propositio est illa quae alia praedicatum et subiectum, ut *homo est animal*, subiectum ut *homo*, praedicatum ut *animal*, est *est* copula quae copulat ista duo.

4.1 Categorica propositio alia affirmativa, alia negativa. 199rI Illa est affirmativa qua affirmat aliquid de aliquo sive universaliter sive particulariter sive indefinite sive singulariter. Verbi gratia: universaliter ut *omnis*³ *homo est animal*, hic animal praedicatur affirmando de homine universaliter; particulariter ut *quidam homo est animal*, hic animal praedicatur affirmando de homine particulariter; indefinite ut *homo est animal*, hic animal praedicatur affirmando de homine indefinite; singulariter ut *Socrates est animal*, hic animal praedicatur affirmando de Socrate singulariter⁴. Negativa est illa qua negat aliquid de aliquo sive universaliter sive particulariter sive indefinite sive singulariter: [Illa est negativa qua removet aliquit(!) ab alico(!)] <universaliter> ut *nullus homo est animal*⁵, hic animal removetur ab homine⁶ universaliter; particulariter ut *quidam homo non est animal*, hic animal removetur ab homine particulariter; indefinite ut *homo non est animal*, hic animal removetur ab homine indefinite; singulariter ut *Socrates non est animal*, hic animal removetur a Socrate singulariter.

4.2 Iterum categorica propositio tam affirmativa quam negativa alia universalis, alia particularis, alia indefinita, alia singularis; universalis quae habet universale subiectum cum signo universalitatis enuntiatum, ut *omnis*⁷ *homo est animal*, *homo* est universale subiectum, *omnis* est signum universalitatis; illa est particularis quae habet universale subiectum cum signo particularitatis restrictum, ut *quidam homo est animal*, *homo* est universale subiectum, *quidam* est signum particularitatis; indefinita est illa quae habet universale subiectum absque⁸ signo enuntiatum, ut *homo est animal*; singulare est illa quae habet singulare subiectum, ut *Socrates est animal*, *Socrates* est singulare subiectum.

5.1 Dictum est superius quod categorica propositio alia affirmativa, alia negativa; alia universalis, alia particularis, alia indefinita, alia singularis. Ex quibus divisionibus potest fieri talis divisio per complexa membra hoc modo: alia universalis affirmativa, alia universalis negativa, ut

¹ Categoricum] Categuoricum E

² categorizare] categorizare a.c. E

³ omnis] hōis E, et dehinc saepe similiter

⁴ Socrate singulariter] homine universaliter a.c. et Socrate alia manus scripsit E

⁵ animal] a. E, et dehinc saepissime similiter

⁶ homine] oīe E, et dehinc saepe similiter

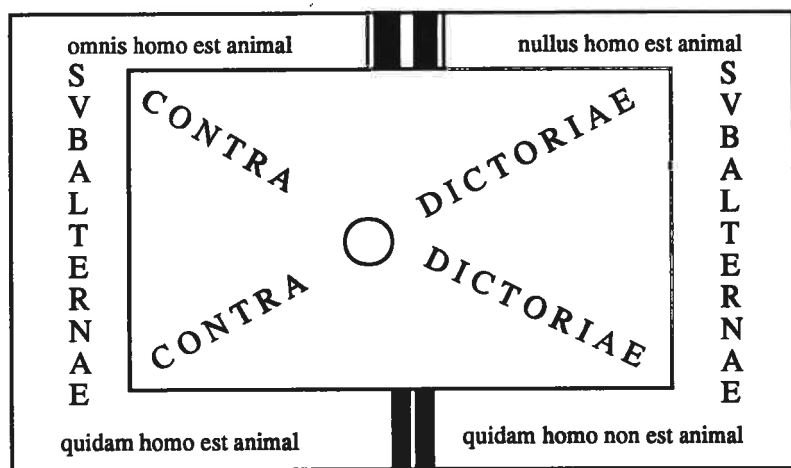
⁷ omnis] hois E

⁸ absque + [sibi] E

*omnis*¹ *homo est animal*, *nullus homo est animal*; alia particularis affirmativa, alia particularis negativa, ut *quidam homo est* <*animal*>, *quidam homo non est animal*; indefinita alia affirmativa, alia negativa, ut *homo est animal*, *homo non est animal*; alia singularis affirmativa, alia negativa, ut *Socrates est animal*, *Socrates non est animal*.

5.2 Harum autem propositionum aliae sunt contrariae, aliae subcontrariae, aliae subalternae, aliae contradictoriae. Contrariae sunt universalis affirmativa et universalis negativa, ut *omnis homo est animal*, *nullus homo est animal*. Subcontrariae sunt particularis affirmativa et particularis negativa, ut *quidam homo est animal*, *quidam homo non est animal*². Subalternae sunt universalis affirmativa et particularis affirmativa³, ut *omnis homo animal*, *quidam homo*⁴ *est animal*; iterum subalternae sunt universalis negativa et particularis negativa. Contradictoriae alia universalis affirmativa et alia particularis negativa; iterum alia universalis negativa et alia particularis affirmativa. Indefinita⁵ alia est affirmativa, alia negativa, [affirmativa] ut *homo est animal*, *homo non est animal*; singularis alia affirmativa, alia negativa, ut *Socrates est animal*, *Socrates non est animal*. Singulares propositiones nec contrariae sunt nec subcontrariae nec subalternae nec contradictoriae, sed tantum verum vel falsum inter se dividentes, ut *Socrates legit*, *Socrates non legit*; indefinite nec verum nec falsum dividunt.

5.3 C O N T R A R I A E

S V B C O N T R A R I A E

¹ *omnis*] hōi^s E

² *animal*] *animal* in alio loco saepissime a. abbreviatur, sed hic ani. E

³ *affirmativa*] aff. i.m. alia manus scripsit E

⁴ *homo* + *rasura* 2 litt. E

⁵ *Indefinita* + [aff.] E

5.4 Modo sciendum est quia supradictae propositiones, scil. universalis vel particularis, indefinita, singularis, fiunt de tribus materiebus, scilicet de naturali, de contingenti, et de remota. Naturalis materia est illa in qua superius praedicatur de inferiori, ut *omnis homo est animal*, hic animal praedicatur de homine ut de suo inferiori. Contingens materia est illa in qua accidens praedicatur de fundamento, ut *omnis homo est albus*, hic albedo praedicatur de homine ut de suo fundamento. Remota materia est illa in qua oppositum praedicatur de opposito, ut *omnis homo est lapis*, hic lapis praedicatur de homine ut de suo opposito.

5.5 Modo videndum est quod supradictae propositiones fiunt de his tribus materiebus, scil. de naturali, de contingenti, et de remota. Tunc fit de naturali materia, quando praedicatum inest subiecto et omni¹, ut *omnis homo est animal*, animal enim inest homini et omni. Tunc fit de contingenti materia, quando praedicatum inest subiecto et non omni, ut *quidam homo est albus*, albedo enim inest homini sed non omni. Tunc fit de remota materia, quando praedicatum nullo modo inest subiecto, ut *homo est lapis*, lapis enim nunquam inest homini.

5.6 Visis diversitatibus materialium in quibus hae propositiones fiunt, videnda est materia quam in illis veraciter possideant.

In naturali enim et in remota materia contrariarum propositionum natura haec est quod una est vera, alia falsa; in contingenti vero utraque falsa est. Verbi gratia: in naturali enim, ut *omnis homo est animal*, *nullus homo est animal*; in remota, ut *omnis homo est lapis*, *nullus homo est lapis*; in contingenti utraque falsa² est, ut *omnis*³ *homo est albus*, *nullus*⁴ *homo est albus*. 199v|

Subalternae propositiones in naturali materia hanc naturam habent quod si vera est universalis affirmativa, vera est sua particularis, ut si vera est *omnis homo est animal*, vera est *quidam homo est animal*; in remota utraque falsa est, ut si falsa est *omnis homo est lapis*⁶, falsa est *quidam homo est lapis*; in contingenti una vera et alia falsa, ut si falsa est *omnis homo est albus*⁷, vera est *quidam homo est albus*. Negativae subalternae in naturali materia hanc naturam habent, ut si falsa est *nullus*⁸ *homo est animal*, falsa est sua particularis *quidam homo non est animal*; in remota utraque vera est, ut si 'vera est' *nullus*⁹ *homo est lapis*, vera est *quidam*

¹ omni] homni E

² falsa] in contextu vera, supra hoc falsa alia manus scripsit E

³ omnis] in contextu quidam, supra lineam alia manus omnis scripsit E

⁴ nullus] in contextu quidam, supra lineam alia manus nullus scripsit E

⁵ homo + rasura unae litterae E

⁶ lapis] l' E et dehinc saepe similiter

⁷ est + [animal] E

⁸ nullus] ho(mn)is E

⁹ nullus] om(n)is E

homo non est lapis; in contingenti una vera et alia falsa, ut si falsa est *nullus*¹ *homo* [non] *est albus*, vera est *quidam homo non est albus*.

Contradictoriae in omni materia hanc naturam habent, quod una est vera et alia falsa, ut si vera est *omnis homo est animal*, falsa est *quidam homo non est animal*; et e converso, ut si falsa est *quidam homo non est animal*, vera est *omnis homo est animal*, et e converso; iterum si falsa est *nullus homo est animal*, vera est *quidam homo est animal*; et e converso, <ut> si vera est *quidam homo est animal*, falsa est *nullus homo est animal*.

5.7 His praelibatis omnium supradictarum propositionum videntur sunt inferentiae hoc modo.

Contrariae² propositiones hanc legem habent quod una vera vel concessa pro vera infert suam falsam contrariam, ut hic: <si vera est> *omnis homo est animal*, <falsa est> *nullus homo est animal*. Unde locus? A contrariis³. Regula⁴: si vera est alia contrariarum [ut *omnis homo est animal*], falsa est sua contraria [ut *nullus homo est animal*]. Assume: sed vera est ista *omnis homo est animal*. Quare falsa est *nullus homo est animal*.

Subcontrariae hanc legem habent quod universalis falsa vel habita pro falsa infert suam veram <sub>contrariam, ut hic: si falsa est *quidam homo est*⁶ *lapis*, vera est *quidam homo non est*⁷ *lapis*. Unde locus? A subcontrariis. Regula: si falsa⁸ est aliqua subcontrariarum, vera est sua subcontraria. Assume: sed falsa⁹ est ista *quidam homo est lapis*. Quare vera est *quidam homo non est lapis*.

Subalternae hanc legem habent quod si vera est universalis affirmativa, vera est sua particularis, ut hic: si vera est *omnis homo est animal*, vera est *quidam homo est animal*. Unde locus? A subalternis. Regula: si vera est universalis, vera est sua subalterna. Assume: sed <vera> est ista *omnis homo est animal*. Quare vera est sua particularis subalterna *quidam homo est animal*. Similiter in negativis, si vera est universalis negativa, vera est sua particularis, ut hic: si vera est *nullus homo est lapis*, vera est *quidam homo non est lapis*. Unde locus? A subalternis. Regula: si vera est universalis, vera est sua particularis. Assume: sed¹⁰ vera est ista *nullus homo est lapis*. Quare vera est sua particularis subalterna *quidam homo non est lapis*.

¹ nullus] om(n)is E

² Contrariae] contra[dito]rie E

³ contrariis] cont(ra)di^{ri}-toriis E

⁴ Regula] exemplum E

⁵ est] nisi, ut videtur E

⁶ est + [animal] E

⁷ est + [animal] E

⁸ falsa] vera a.c. E

⁹ falsa] vera a.c. E

¹⁰ sed] Si a.c. E

Contradictoriae hanc legem habent quod si vera est universalis affirmativa, falsa est sua particularis negativa, ut hic: si vera est *omnis homo <est> animal*, falsa est *quidam homo non est animal*. Unde¹ locus? A contradictoriis. Regula: si vera est universalis affirmativa, falsa est sua particularis negativa. Assume: sed vera est ista *omnis homo est animal*. Quare falsa est *quidam homo non est animal*. Et e converso, si <falsa est> *nullus homo est animal*, <vera est> *quidam homo est animal*.

6 Sciendum est quod in categoricis propositionibus fit tribus modis conversio: fit per contrapositionem et per accidens et simpliciter.

6.1 Tunc fit per contrapositionem, quando `de` praedicato² fit subiectum et de subiecto praedicatum ita quod illud quod per finitum fit infinitum, ut hic: *omnis homo est animal*, *omne non animal est non homo*. Unde locus? A pari per contrapositionem. Maxima[m] propositio[nem]: si vera est universalis affirmativa, vera est sua conversa per contrapositionem. Assume: sed vera est ista *omnis homo est animal*. Quare vera est sua conversa per contrapositionem *omne non animal est non homo*. Et si omne³ non animal est non homo⁴, *omnis homo est animal*. Locus a pari per contrapositionem. Regula: si vera est «conversa per contrapositionem universalis affirmativae, vera est universalis affirmativa»⁵ [Regula]. Sed⁶ vera est ista *omne non animal est non homo*. Quare vera est sua conversa *omnis homo est animal*.

6.2 Item fit per accidens, quando de praedicato fit subiectum et de subiecto praedicatum <ita> quod unum est universalis vel particularis, ut *omnis homo est animal* vel *quoddam⁷ animal est homo*. Locus a conversione per accidens. Regula: si vera est universalis affirmativa, vera sua conversa per accidens. Sed vera est ista *omnis⁸ homo est animal*. Quare vera est *quo<d>dam animal est homo*.

6.3 Tunc fit simpliciter, quando de praedicato fit subiectum⁹ et de subiecto praedicatum et remanent sub eodem signo, ut *omnis homo est risibilis*, *omne¹⁰ risibile est homo*. Locus a simplici conversione. Maxima[m] propositio[nem]: si vera est universalis affirmativa, vera est sua simplex conversa. Assume: sed vera est ista *omnis homo est risibilis*. Quare vera est <omne>¹¹ *risibile est homo*.

¹ Unde + [regula] E

² de praedicato] praedicatum a.c. E

³ omne] hom(n)e E

⁴ homo + [****] E

⁵ «conversa - affirmativa»] scripsi, rasura fere unius lineae et nonnullarum litterarum E

⁶ Sed] si E

⁷ quoddam + [homo] E

⁸ omnis] hominis E

⁹ subiectum] subiecto a.c. E

¹⁰ omne] ****ē E

¹¹ <omne>] rasuram litterarum addid. E

7 His expositis videndum est quomodo¹ categorica propositio probat categoricam.

Sed quia inter antecedens et consequens habitudines locorum considerantur², scil. a toto, a parte, l100r1 a pari, ab opositis, ab immediatis, istud prius de voce discendum esse³ quod voces sive simplex sive compositae aliae dicuntur pars et totum⁴, aliae pares, aliae oppositae, aliae immediatae, aliae excedentes vel excessae. Illae voces dicuntur pars et totum, quae ita se habent quod qui<c>quid significatur ab una, significatur ab alia et plus, ut *homo* et *animal*; quicquid enim significatur ab homine, significatur ab animali et plus. Illae voces sunt pares, una quarum non excedit aliam in significatione, ut [omnis] *homo* et⁵ *risibile*⁶; quicquid enim significat homo, significat risibile, et e converso. Illae voces sunt oppositae, quae nullo modo conveniunt in significatione, ut *homo* et *lapis*; nihil enim significat homo quod significat lapis, et e converso, nec lapis quod significat homo. Immediatae voces duobus modis considerantur, scilicet per omne esse et per quoddam esse. Tunc scilicet considerantur per omne esse, quando nullum habent medium ut⁷ *homo* et *non homo*; inter homo et non homo nullum est medium, quicquid enim est aut est homo aut non homo. Tunc considerantur per quo<d>dam esse quando habent aliquod medium, ut *sanum* et *aegrum*⁸ circa animal; in animali enim sanitas et aegritudo tantummodo considerantur, itaque enim animal est medium sanitatis et aegritudinis. Excedentes et excessae⁹ sunt illae, una quarum excedit aliam et exceditur ab alia in significatione, ut *homo* et *album*; si dixeris *omnis homo est albus*, falsum est, et e converso.

His praedictis hoc etiam dicendum est quod quando categorica probat categoricam, aliquando praedicatum¹⁰ est locus, aliquando subiectum. Quod potest dignosci per varietatem¹¹ terminorum, scilicet praedicati et subiecti. Nam quotiescumque praedicata fuerunt variata, praedicatum primae propositionis erit locus; et quotiescumque subiecta fuerint variata, subiectum primae propositionis erit locus. Tota tamen propositio¹² consideratur locus, <quando ambo variantur>. Cum sint octo propositiones, scilicet universalis affirmativa et negativa, particularis affirmativa et negativa, indefinita affirmativa et negativa, singularis affirmativa et negativa,

¹ quomodo + [propositio] *E*

² considerantur] considerantur *E*

³ esse] cē *E*

⁴ totum + [que ita] *E*

⁵ et] e(st) *E*

⁶ risibile] risibil' *E*, risibilis *legendum?*

⁷ ut] et *E*

⁸ aegrum] egrē ū *E*

⁹ et excessae] vel acce *E*

¹⁰ praedicatum] praedicatur(?) a.c. *E*

¹¹ varietatem] varietatem *E*

¹² propositio] propositio[ne] *E*

videndum est quomodo ex unaquaque¹ differentia habitudines locorum considerantur; igitur ex universali primum exemplificetur hoc modo.

7.1 Si omnis homo est animal, omnis homo est² substantia. Unde locus? A parte. Regula: de quocumque praedicatur pars, et totum. Assume: sed in hac propositione *omnis homo est animal*, animal praedicatur de homine universaliter. Quare in hac alia *omnis homo est substantia*, substantia praedicatur de eodem universaliter.

7.2 Si <vera est> *omnis homo est animal*, <falsa est> *nullus homo est animal*. Locus a contrariis. Regula: si vera est aliqua contrariarum, falsa est sua contraria. Sed vera est ista *omnis homo est animal*. Quare falsa sua contraria.

7.3 Si <falsa est> *quidam homo est animal*, <vera est> *quidam homo non est animal*. Locus a subcontrariis. Regula: si falsa³ est aliqua subcontrariarum, vera⁴ est sua subcontraria[rum]. Sed falsa⁵ est ista *quidam homo est animal*. Quare vera⁶ est sua subcontraria.

7.4 Si <vera est> *omnis homo est animal*, <vera est> *quidam homo est animal*. Locus a subalternis⁷. Regula: si vera est universalis subalterna, vera est sua particularis. Sed vera est ista *omnis homo est animal*. Quare vera est *quidam homo est animal*.

7.5 Si vera⁸ est *nullus homo est animal*, vera⁹ est *quidam homo non est animal*. Locus a subalternis. Lex est subalternarum quod universales verae inferunt particulares veras, et particulares falsae universales falsas.

7.6 Si <vera est> *omnis homo est animal*, <falsa est> *quidam homo non est animal*. Locus a contradictoriis. Regula: si vera est universalis affirmativa, falsa sua particularis negativa. Sed vera est ista *omnis homo est animal*. Quare falsa est sua contra<dicto>ria.

7.7 Si <falsa est> *nullus homo est animal*, <vera est> *quidam homo est animal*. Locus a contradictoriis. Regula: si falsa est universalis negativa, vera est sua particularis affirmativa. Sed¹⁰ falsa est *nullus homo est animal*. Quare vera est *quidam homo est animal*.

7.8 Si omnis homo est animal, omnis homo est substantia. Locus a parte. Regula: de quocumque praedicatur pars, et totum. Sed animal

---

¹ unaquaque] una queq; E

² est + [an] E

³ falsa] vera E

⁴ vera] falsa E

⁵ falsa] vera E

⁶ vera] falsa E

⁷ subalternis] subcontrariis E

⁸ vera] falsa E

⁹ vera] falsa E

¹⁰ Sed + [vera est] E

praedicatur de homine universaliter. Quare substantia, quae est totum¹ animalis, praedicatur de eodem.

7.9 Si omnis homo animal, omnis homo est sensibile. Locus a pari. Regula: de quocumque praedicatur unum par, et reliquum. Sed animal praedicatur de homine universaliter. Quare sensibile, quod est par animalis, praedicatur de eodem.

7.10 Si omnis homo est animal, nullus homo est lapis. Locus ab oppositis. Regula: si aliquod oppositum praedicatur de aliquo universaliter, oppositum illius oppositi removetur ab eodem universaliter. Sed animal praedicatur de homine universaliter. Quare lapis removetur ab eodem universaliter.

7.11 Si omnis homo est animal, Socrates est animal. Locus a toto. Regula: quicquid praedicatur de toto, et de parte. Sed in hac propositione *omnis homo est animal*, animal praedicatur de homine universaliter. Quare in hac alia *Socrates est animal*, illud idem animal praedicatur de Socrate, scil. de parte hominis.

7.12 Si omne animal est substantia, omnis homo est substantia. Locus a genere. Regula: quicquid praedicatur de genere, et de specie. Sed in hac propositione *omne animal est substantia*, substantia praedicatur de animali² universaliter. Quare in hac alia *omnis homo est substantia* illa eadem³ substantia praedicatur <universaliter> de eodem homine, scil. de specie animalis.

7.13 Si omnis homo est animal, omne risibile est animal. Locus a pari. Regula: de uno `pari, et de reliquo'. |100v| Sed in hac propositione *omnis homo est animal*, animal praedicatur de homine universaliter. Quare in hac alia *omne risibile est animal*, illud idem animal praedicatur de risibili⁴, quod est par hominis.

7.14 Si omnis homo est animal, omne risibile est sensibile. Locus a duplici pari. Regula: si aliquod par praedicatur de aliquo pari, par illius paris praedicatur de pari subiecti paris. Sed animal praedicatur de homine universaliter. Quare sensibile, quod est par animalis, praedicatur de risibili, quod est par hominis.

7.15 Si omnis homo est animal, omne rationale vel irrationale est animal. Locus a toto. Regula: de quocumque praedicatur totum, et partes eius sub disiunctione. Sed animal praedicatur de homine universaliter. Quare illud idem animal praedicatur de 'rationale vel irrationale'⁵.

¹ totum + [amini^s] E

² animali] oīe (homine) E

³ eadem] idem E

⁴ risibili + [scil. de pari subiecti] E

⁵ de 'rationale vel irrationale' d' racional e vel d' irracional' E, vel fortasse de rationali vel de irrationali legendum?

7.16 Si omne rationale et¹ irrationale est animal, animal est animal. Locus a partibus. Regula: quicquid praedicatur de partibus simul acceptis, et de toto illarum partium. Sed animal praedicatur de 'rationale et irrationale'². Quare illud idem animal praedicatur de eodem animali, scil. de toto illarum partium.

7.17 Si omnis homo est substantia, Socrates est substantia. Locus a toto. Regula: quicquid praedicatur de toto, et de parte. Sed substantia praedicatur de homine. Quare in hac alia illa eadem³ substantia praedicatur de Socrate, scil. de parte hominis.

7.18 Si omnis homo est substantia, quoddam animal est substantia. Locus a parte vel a specie. Regula: quicquid praedicatur de parte vel de specie universaliter, et de toto ipsius particulariter vel indefinite vel singulariter. Sed substantia praedicatur de homine universaliter. Quare illa eadem⁴ substantia praedicatur de animali, scil. de toto ipsius hominis.

7.19 Si <vera est> *omnis homo est*⁵ *risibilis*, <vera est> *omne risibile est homo*. Locus a simplici conversione⁶. Regula: si vera est universalis affirmativa, vera est sua simplex conversa. Sed vera est ista *omnis homo est risibilis*. Quare vera est sua simplex conversa.

7.20 Si <vera est> *Socrates est substantia*, <vera est> *quidam homo est substantia*. Locus ab aequipollentibus. Regula⁷: si vera est singularis, vera est particularis. Sed vera est ista *Socrates est substantia*. Quare vera est sua aequipollens.

7.21 Si omnis homo est animal, Socrates est substantia. Locus a parte et a toto. Regula: si aliqua pars praedicatur de aliquo toto, totum praedicatae partis praedicatur de parte subiecti totius. Sed animal praedicatur de homine, quod est totum Socratis. Quare substantia, quae est totum animalis, praedicatur de Socrate, scil. de parte hominis.

7.22 Si Socrates est animal, a<l>bus crispus musicus Sophronici filius est animal. Locus a pari vel a descriptione. Regula: quicquid praedicatur de uno pari, et de reliquo; vel de descripto, [vel] de descriptione. Sed animal praedicatur de Socrate. Quare idem animal praedicatur de pari vel de descriptione illius.

7.23 Si nullus homo est animal, nullus homo est homo. Locus a toto. Regula: a quocumque removetur totum, et pars⁸. Sed animal removetur ab homine universaliter. Quare in hac alia *nullus h'omo est homo* homo removetur ab eodem universaliter.

¹ et] vel *E*

² de 'rationale et irrationale'] d' racional' et d' inracional *E*, vel fortasse de rationali et de irrationali *legendum*?

³ eadem] idem *E*

⁴ eadem] idem *E*

⁵ est + [a] *E*

⁶ conversione] pari *in contextu*, et sura *hoc* vel conversione *E*

⁷ Regula + [quicquid praedicatur de Socrate] *E*

⁸ totum et pars] pars et totum *E*

7.24 Si nullus homo est animal, omnis homo est non animal. Locus ab immediatis. Regula: si aliquod immediatum removetur ab aliquo <universaliter>, immediatum illius affirmatur¹ de eodem. Sed animal removetur ab homine universaliter. Quare in hac alia *omnis homo est non animal*, non animal affirmatur de eodem.

7.25 Si nullus homo est animal, nullus homo est sensibilis. Locus a pari. Regula: si aliquod par removetur ab aliquo, par illius paris removetur ab eodem. Sed animal removetur ab homine universaliter. Quare sensibilis, quod est par animalis, removetur ab eodem.

7.26 Si nullus homo est animal, nullum risibile est animal. Locus a pari. Regula: quicquid removetur ab uno pari, et a reliquo. Sed animal removetur ab homine universaliter. Quare illud idem animal removetur a risibili, quod est par hominis.

7.27 Si nullus homo est animal, nullum risibile est sensibilis. Locus a duplici² pari. Regula: si aliquod par removetur ab aliquo pari, par illius paris removetur a pari subiecti paris. Sed animal removetur ab homine universaliter. Quare sensibilis, quod est par animalis, removetur a risibili³, quod est par hominis.

7.28 Si <vera est> *nullus homo est animal*, <vera est> *nullum animal est homo*. Locus a simplici conversione. Regula: si vera est universalis negativa, vera est sua simplex conversa. Sed vera est ista *nullus homo est animal*. Quare vera est sua simplex conversa *nullum animal est homo*.

7.29 Si <vera est> *quidam homo 'non' est animal*, <vera est> *quoddam animal non est homo*. Locus a simplici conversione. Regula: si vera est particularis⁴ negativa, vera est sua simplex conversa. Sed vera est ista *quidam homo non est animal*. Quare vera est *quoddam animal non est homo*.

7.30 Si 'vera est' *quidam homo non est animal*, vera est *quoddam non animal non est non homo*. Locus a pari per contrapositionem. Regula: si vera est particularis negativa, vera est sua conversa per contrapositionem. Sed vera est ista *quidam homo non est animal*. Quare vera est sua conversa per contrapositionem *quoddam non animal non est non homo*.

7.31 Si <vera est> *omnis homo est animal*, <vera est> *omne non animal est non homo*. Locus a pari per contrapositionem. Regula: si vera est universalis⁵ affirmativa, vera est sua conversa per contrapositionem. Sed vera est *omnis homo est animal*. Quare vera est sua conversa per contrapositionem *omne non animal est non homo*.

---

¹ affirmatur] removetur ab eo a.c.E

² a duplici] a simplici a.c. E

³ risibili] risibile E

⁴ particularis] universalis E

⁵ universalis] particularis E

7.32 Si nullus homo est animal, [omnis]¹ quaedam substantia non est animal. Locus a parte. Regula: quicquid removetur a parte universaliter, et a toto ipsius particulariter. Sed animal removetur ab homine universaliter. Quare illud idem animal removetur a substantia, quae est totum hominis, particulariter.

7.33 Si nullus homo est animal, quaedam substantia non est sensibile². Locus a pari et a parte. Regula: si aliquod par removetur ab aliqua parte, par illius paris removetur a toto ipsius partis. Sed in hac propositione *nullus homo est animal* animal removetur ab homine universaliter. Quare in hac alia **l101r** *quaedam substantia non est sensibile*³, sensibile, quod est par animalis, removetur a substantia, quae est totum hominis.

7.34 Si nullus homo est animal, Plato non est asinus. Locus a duplici toto. Regula: si tota remonentur a se, et partes. Sed in hac propositione *nullus homo est animal*, animal removetur ab homine universaliter. Quare in hac alia *Plato non est asinus*, asinus removetur a Platone, qui est par<s> hominis.

7.35 Si Socrates non est animal, albus crispus musicus Sophronici filius non est animal. Locus a pari vel a descriptione. Regula: quicquid removetur ab uno pari⁴, vel a reliquo vel a descripto vel a descriptione. Sed in hac propositione *Socrates non est animal*, animal removetur a Socrate. Quare in hac alia *albus crispus musicus Sophronici filius* 'non' est animal, illud idem animal removetur a pari vel a descriptione illius.

8.1 Si omnis homo est⁵ animal, tunc si omne animal est substantia, omnis homo est substantia. Locus a praedicato. Regula: si aliquid praedicatur de aliquo universaliter, quicquid praedicatur de praedicato, et de subiecto. Sed in hac propositione *omnis homo est animal*, animal praedicatur de homine universaliter. Quare si in hac consequentia *si omne animal est substantia, omnis homo est substantia*, 'illa'⁶ substantia praedicatur de⁷ animali⁸ praedicato, et de homine subiecto universaliter.

8.2 Si omnis homo est animal, tunc si omne animal est homo, omnis homo est animal. Locus a praedicato. Regula: si aliquid praedicatur de aliquo universaliter, tunc si subiectum praedicatur de praedicato universaliter, et praedicatum de subiecto universaliter. Sed in hac propositione *omnis homo est animal*, animal praedicatur de homine universaliter. Quare si in hac consequentia *si omne animal est homo*,

---

¹ omnis + [homo est animal] E

² sensibile] animal a.c. E

³ sensibile + [substantia] E

⁴ ab uno pari] a pari in contextu, supra hoc ab uno scripsit E

⁵ est + [substantia] E

⁶ illa] ille a.c. E

⁷ de] a a.c. E

⁸ animali + [et de] E

omnis homo est animal, homo subiectum praedicatur de animali praedicato universaliter, et animal praedicatur de homine subiecto universaliter.

8.3 Si *omnis homo <est> animal*, tunc si nullum animal est animal, nullus homo est homo. Locus a praedicato. Regula: si aliqui<d> praedicatur de aliquo universaliter, tunc si praedicatum removetur a se ipso universaliter, et subiectum a se ipso universaliter removetur. Sed in hac propositione *omnis homo est animal*, animal praedicatur de homine universaliter. Quare si in hac consequentia *si nullum animal est animal, nullus homo est homo*, animal praedicatum removetur a se ipso universaliter, et homo subiectum removetur a se ipso universaliter.

8.4 Si *omnis homo est animal*, tunc si nullum animal¹ est lapis, nullus homo est lapis.² Locus a praedicato. Regula: si aliquid praedicatur de aliquo universaliter, tunc quicquid removetur a praedicato <universaliter>, et a subiecto universaliter. Sed animal praedicatur³ de homine universaliter. Quare si in hac consequentia *si nullum animal est lapis, nullus homo est lapis*, lapis removetur ab animali praedicato, et ab homine subiecto universaliter.

8.5 Si *omnis homo est animal*, tunc⁴ si nullus lapis (vel quidam lapis vel lapis vel hic lapis <non>) est animal, nullus lapis (vel quidam lapis vel lapis vel hic lapis <non>) est homo. Locus a praedicato. Regula: si aliquid praedicatur de aliquo universaliter, tunc a quocumque removetur [removetur] praedicatum⁵, et subiectum universaliter 'vel particulariter' vel indefinite vel singulariter. Sed animal praedicatur de homine universaliter. Quare si in hac consequentia *nullus lapis (vel quidam lapis vel lapis vel hic lapis <non>) est animal, nullus lapis (vel quidam lapis vel lapis vel hic lapis <non>) est homo*, animal praedicatum removetur ab lapide universaliter vel particulariter vel indefinite vel singulariter⁶, et homo subiectum eodem modo.

8.6 Si *omnis homo est animal*, tunc si quidam homo non est lapis, quoddam animal non est lapis. Locus a subiecto. Regula: si aliquid subicitur alicui universaliter, tunc [si] <quicquid removetur a subiecto particulariter, et a praedicato particulariter. Sed homo subicitur de animali universali. Quare si in hac consequentia *si quidam homo non est lapis, quoddam animal non est lapis*, lapis removetur ab homine particulariter, et ab animali particulariter>.

8.7 Si *omnis homo est animal*, tunc si quidam 'homo' non est animal, quoddam animal non est homo. Locus a subiecto. Regula: si

---

¹ animal + [animal] E

² lapis. + [s] E

³ praedicatur] predicatur(!) E

⁴ tunc + [si quidam lapis] E

⁵ praedicatum] praedicatur a.c. E

⁶ ab lapide univ. vel part. vel ind. vel singulariter] scripsi, ab 'h'is omnibus universaliter E

aliquid subicitur alicui universaliter, tunc si praedicatum removetur a subiecto, et subiectum a praedicato particulariter. Sed homo subicitur animali universaliter. Quare si in hac consequentia <si> *quidam homo non est animal, quoddam animal non est homo*, animal removetur ab homine, et homo removetur ab animali particulariter.

8.8 Si omnis homo est animal, tunc si quidam homo est homo, quoddam animal est animal. Locus a subiecto. Regula: si aliquid subicitur alicui universaliter, tunc si subiectum praedicatur de se, et praedicatum praedicatur de se particulariter.¹ Sed homo subicitur animali praedicato universaliter. Quare si in hac consequentia *si quidam homo est homo, quoddam animal est animal*, homo subiectum praedicatur de homine subiecto, et animal praedicatur de animali praedicato particulariter.

8.9 Si omnis homo est animal, tunc si quidam homo est substantia, quoddam animal est substantia. Locus a praedicato. Regula: si aliquid subicitur alicui universaliter, tunc quicquid praedicatur de subiecto, et de praedicato particulariter. Sed homo subicitur animali² universaliter. Quare si in hac consequentia <si> *quidam homo est substantia, quoddam animal est substantia*, substantia praedicatur de utrisque.

8.10 Si omnis homo est animal, <tunc si> omne risibile (*vel* quoddam risibile *vel* risibile *vel* hoc risibile) est homo, omne risibile (*vel* quoddam risibile *vel* risibile *vel* hoc risibile) est animal. Locus a subiecto. Regula: si aliquid subicitur alicui universaliter, quicquid praedicatur de subiecto, et de praedicato universaliter *vel* particulariter *vel* indefinite *vel* singulariter. Sed³ homo subicitur animali universaliter. Quare si in hac consequentia [quare] risibile praedicatur de homine subiecto, et de eo animali praedicatur 'universaliter' 'vel' particulariter *vel* indefinite *vel* singulariter.

8.11 Si omnis homo est animal, tunc si omne animal est substantia <et> omne risibile⁴ est homo, et omne risibile est substantia. Locus a praedicato et subiecto. Regula: si aliquid subicitur alicui universaliter, tunc si aliud praedicatur de praedicato et aliud subicitur subiecto universaliter, subiectum subiecti subicitur praedicato praedicati universaliter. Sed animal praedicatur de homine universaliter. Quare si in hac consequentia *si omne animal est substantia <et> omne risibile⁵ est homo, et omne risibile⁶ est substantia*, substantia praedicatur de animali praedicato et homo subiectum de risibili⁷ universaliter, et risibile subiectum subiecti de substantia, scilicet de praedicato praedicati.

---

¹ particulariter. + [sed animal] E

² animali + [particulariter] E

³ Sed + [animal praedicatur] E

⁴ omne risibile] hominis risibil' E

⁵ omne risibile] omnis risibil' E

⁶ omne risibile] omni[s] risibil' E

⁷ risibili] risibile E

8.12 Si omnis homo est animal, tunc si omne animal est substantia <et> omnis homo est risibile, et quaedam substantia est risibile. Locus a praedicato et a subiecto. Regula: si aliquid subicitur alicui universaliter, tunc si aliud praedicatur de praedicato et aliud de subiecto universaliter, et praedicatum praedicati de praedicato subiecti particulariter. Sed animal praedicatur de homine universaliter. Quare si in hac consequentia *si omne animal est substantia <et> omnis homo est risibile, et quaedam substantia est risibile*, substantia praedicatur de animali praedicato et risibile de homine subiecto universaliter, et substantia quod est praedicatum praedicati de praedicato subiecti particulariter.

8.13 Si quidam homo est animal, tunc si omne animal est substantia, quidam homo est substantia. Locus a praedicato. Regula: <si aliquid de aliquo praedicatur particulariter>, quicquid praedicatur de praedicato universaliter, et de subiecto particulariter. [101v] Sed animal praedicatur de homine particulariter. Quare si in hac consequentia *si omne animal est substantia, quidam homo est substantia*, substantia praedicatur de animali praedicato universaliter, et de homine subiecto particulariter.

8.14 Si quidam homo est animal, tunc si nullum animal est lapis, quidam homo non est lapis. Locus a praedicato. Regula: si aliquid praedicatur de aliquo particulariter, quicquid removetur a praedicato 'universaliter', et a subiecto particulariter. Sed animal praedicatur de homine particulariter. Quare si in hac consequentia <si> *nullum animal est lapis, quidam homo non est lapis*, lapis removetur ab utrisque.

8.15 Si quidam homo est animal, tunc si nullus lapis <est> animal¹, quidam lapis non est² homo. Locus a praedicato. Regula: si aliquid praedicatur de aliquo particulariter, tunc si praedicatum removetur ab aliquo universaliter, et subiectum particulariter. Sed animal praedicatur de homine particulariter³. Quare si in hac consequentia *si nullus lapis est animal, quidam lapis non est homo*, animal removetur a lapide universaliter, et homo subiectum ab eodem particulariter.

8.16 Si quidam homo est animal, tunc si omne⁴ risibile est homo, quoddam risibile est animal. Locus a subiecto. Regula: si aliquid subicitur alicui particulariter, tunc quicquid subicitur subiecto universaliter⁵, et praedicato particulariter. Sed homo subicitur animali praedicato particulariter. Quare si in hac consequentia *si omne risibile⁶ est*

---

¹ animal + [nullus lapis est homo] E

² est + [animal] E

³ particulariter + [de(?)] E

⁴ omne] omnis E

⁵ universaliter] particulariter E

⁶ omne risibile] omnis risibil' E

homo, quoddam risibile est animal, risibile subicitur homini¹ subiecto universaliter, et animali² praedicato particulariter.

8.17 Si quidam homo est animal, tunc si nullus homo est lapis³, quoddam animal non est lapis. Locus a subiecto. Regula: si aliquid subicitur alicui particulariter, tunc quicquid removetur a[b homine] subiecto universaliter, et a[b animali] praedicato particulariter. Sed homo subicitur animali. Quare <si> lapis removetur ab homine subiecto universaliter, et ab animali praedicato particulariter.

8.18 Si quidam homo est animal, tunc si nullus lapis est homo⁴, quoddam animal non est lapis. Locus a subiecto. Regula: si aliquid subicitur alicui particulariter, tunc si subiectum removetur ab aliquo universaliter, illud idem removetur a praedicato particulariter. Sed homo subicitur animali particulariter. Quare <si> homo removetur a lapide universaliter, et lapis ab animali particulariter.

8.19 Si quidam homo est animal, tunc si omne animal est substantia <et> quidam homo est risibile, quoddam risibile est substantia. Locus a praedicato. Regula: si aliquid praedicato de aliquo particulariter, tunc si alius praedicatur de praedicato universaliter et aliud de subiecto⁵ particulariter, praedicatum praedicati praedicatur de praedicato [et] subiecti particulariter. Sed animal praedicatur de homine particulariter. Quare si in hac consequentia *si omne animal est substantia <et> quidam homo est risibile, quoddam risibile est substantia*, substantia praedicatur de animali praedicato universaliter et risibile de homine subiecto particulariter, et substantia quod est praedicatum praedicati [et] de risibili quod est praedicatum subiecti particulariter.

8.20 Si nullus asinus est homo, tunc si omne risibile (*vel* quo<d>dam risibile *vel* risibile *vel* hoc risibile) est homo, nullum risibile (*vel* quo<d>dam risibile *vel* risibile *vel* hoc risibile <non>) est asinus. Locus a praedicato. Regula: si aliquid removetur ab aliquo universaliter, tunc si praedicatum praedicatur de aliquo, universaliter *vel* particulariter *vel* indefinite *vel* singulariter⁶, <subiectum removetur ab eodem eodem modo>. Sed in hac⁷ propositione *nullus asinus est homo, homo removetur ab asino universaliter*. Quare si in hac consequentia <si> *omne risibile* (*vel quoddam risibile vel risibile vel hoc risibile*) *est homo, nullum risibile* (*vel quoddam risibile vel risibile vel hoc risibile <non>*) *est asinus*, homo praedicatum affirmatur de his omnibus, et asinus subiectum removetur <ab eodem> eodem modo.

¹ subicitur homini] praedicatur de homine E

² animali] de omine a.c. E

³ lapis + [quando] E

⁴ lapis est homo] homo est lapis E

⁵ subiecto + [universaliter] E

⁶ singulariter + [sed nullus h] E

⁷ hac + [c(on)s] E

8.21 Si nullus homo est lapis, tunc si omnis¹ margarita est lapis, quidam homo non est margarita. Locus a praedicato. Regula: si aliquid removetur ab aliquo universaliter, tunc aliud subicitur praedicato² universaliter, illud idem removetur a primo subiecto particulariter. Sed in hac propositione *nullus homo est lapis*, lapis removetur ab homine universaliter. Quare si in hac consequentia *si omnis margarita est lapis, quidam homo non est margarita*, lapis praedicatur de margarita universaliter, et illa eadem margarita removetur ab homine subiecto particulariter.

8.22 Si nullus homo est asinus³, tunc si omnis asinus est animal, quoddam animal non est homo. Locus a praedicato. Regula: si aliquid removetur ab aliquo universaliter, tunc si aliquid praedicatur de praedicato universaliter, primum subiectum removetur ab eodem particulariter. Sed asinus⁴ removetur ab homine universaliter. Quare si in hac consequentia *si omnis asinus est animal, quoddam animal non est homo*, animal praedicatur de asino universaliter⁵, et homo ab⁵ animali particulariter.

8.23 Si nullus homo est lapis, tunc si omne risibile (vel quo<d>-dam risibile vel risibile vel hoc risibile) est homo, nullum risibile (vel quoddam risibile vel risibile vel hoc risibile <non>) est lapis. Locus a subiectis⁶. Regula: si aliquid removetur universaliter, tunc si aliquid subicitur subiecto universaliter vel particulariter vel indefinite vel singulariter, primum praedicatum removetur ab eodem eodem modo. Sed lapis removetur ab homine universaliter. Quare si in hac consequentia *si omne risibile (vel quoddam risibile vel risibile vel hoc risibile) est homo, nullum risibile (vel quoddam risibile vel risibile vel hoc risibile <non>) est lapis*, homo subiectum praedicatur de risibili universaliter vel particulariter vel indefinite vel singulariter, et lapis praedicatum removetur a risibili eodem modo.

8.24 Si nullus homo est lapis, tunc si omnis homo est⁷ risibile, quoddam risibile non est lapis. Locus a subiecto. Regula: si aliquid removetur ab aliquo universaliter, tunc si aliquid praedicatur de subiecto⁸ universaliter, primum praedicatum removetur ab eodem particulariter⁹.

8.25 Si nullus homo est lapis, tunc si omne risibile est homo, quidam⁹ lapis non est risibile. Locus a subiecto. Regula: si aliquid removetur ab aliquo¹⁰ universaliter, tunc si quid subicitur subiecto universaliter, illud idem removetur a primo praedicato particulariter.

---

¹ omnis + [homo] E

² praedicato] alicui E

³ asinus] lapis E

⁴ asinus] lapis E

⁵ ab] de E

⁶ subiectis] fortasse subiecto legendum

⁷ est + [lapis] E

⁸ subiecto] praedicato E

⁹ quidam + [homo est risibile] E

¹⁰ ab aliquo] a b'lico E

8.26 Si quidam homo non est lapis, tunc si omnis margarita est lapis, [102r] quidam homo non est margarita. Locus a praedicato. Regula: si aliquid removetur ab aliquo particulariter, tunc si aliquid subicitur praedicato universaliter¹, illud idem removetur a subiecto particulariter.

8.27 Si quidam homo non est lapis, tunc si omnis homo est risibile, quidam lapis non est risibile. Locus a subiecto. Regula: si aliquid removetur ab aliquo particulariter, tunc si aliquid praedicatur de subiecto universaliter, illud idem removetur² a praedicato particulariter.

9.1 Si quia Socrates est homo, Socrates est animal, et quia Socrates est homo, Socrates est corpus. Locus ab antecedenti. Regula: quicquid infert ante<cedens>, infert consequens. Sed *Socrates est homo* infert *Socrates est animal*. Quare infert suum consequens *Socrates est corpus*. Proba quod sit suum consequens. Si Socrates est animal, Socrates est corpus. Locus a parte. Regula: de quocumque pars, et totum.

9.2 Si quia Socrates est homo, Socrates est animal, et quia Socrates est risibile, Socrates est animal. Locus a consequenti. Regula: quicquid sequitur ad consequens, sequitur ad antecedens. Sed *Socrates est animal* sequitur ad *Socrates est homo*³. Quare sequitur ad suum antecedens *Socrates est risibile*. Proba quod sit suum consequens. Si Socrates est risibile, Socrates est homo. Locus a pari. Regula⁴: de quocumque praedicatur unum par, et reliquum.

9.3 Si quia Socrates est homo, Socrates est animal, et quia Socrates est risibile, Socrates est corpus. Locus ab antecedenti et a consequenti. Regula: si aliquid infert aliud⁵, tunc antecedens antecedentis infert consequens consequentis. Sed *Socrates est homo* infert *Socrates est animal*. Quare antecedens antecedentis, scil. *Socrates est risibile*, infert consequens consequentis, scil. *Socrates est corpus*. Proba quod *Socrates est risibile* sit antecedens antecedentis. Si Socrates est risibile, Socrates est homo. Locus a pari. Regula: de quocumque praedicatur unum <par>, et reliquum. Proba quod *Socrates est corpus* sit consequens consequentis. Si Socrates est animal, Socrates est corpus. Locus a parte. Regula: de quocumque praedicatur pars, et totum.

9.4 Si quia Socrates est homo, Socrates est animal, tunc si⁶ quia Socrates est risibile, Socrates est homo⁷, et quia Socrates est risibile, Socrates est animal⁸. Locus ab antecedenti. Regula: si aliquid infert aliquid, tunc quicquid infert antecedens, infert consequens. Sed in hac

¹ universaliter] particulariter a.c. E

² removetur] remanetur E

³ homo] risibile a.c. E

⁴ Regula + [quicquid praedicatur de uno pari, et de reliquo] E

⁵ aliud] antecedens E

⁶ tunc si] et E

⁷ homo] tunc si supra lineam alia manus falso addidit

⁸ animal] rationale E

consequentia¹ *si quia Socrates est homo, Socrates est animal, Socrates est homo* infert *Socrates est animal*. Quare si² in hac consequentia *si <quia> Socrates est risibile, Socrates est homo, et quia Socrates est risibile, Socrates est animal, Socrates est risibile* infert *Socrates est homo*³, scil. antecedens consequentis, et illud idem infert suum consequens *quia*⁴ *Socrates est risibile, Socrates est animal*, scil. consequens antecedentis. Proba quod sit suum consequens. Si Socrates est risibile, Socrates est animal. Locus a parte. Regula: de quocumque pars, et totum.

9.5 Si quia Socrates est homo, Socrates est animal, tunc si⁵ quia Socrates est animal, Socrates est substantia, <et quia Socrates est homo, Socrates est substantia>. Locus a consequenti. Regula: si aliquid infert aliquid, tunc⁶ quicquid⁷ sequitur ad consequentem, sequitur ad antecedentem. Sed in hac consequentia⁸ *si quia Socrates est homo, Socrates est animal, Socrates est homo* infert *Socrates est animal*. Quare si in hac consequentia *si quia Socrates est animal, Socrates est substantia, et quia Socrates est homo, Socrates est substantia, Socrates est substantia* sequitur ad consequens, et ad antecedens.

9.6 Si quia Socrates est homo, Socrates et animal, et quia Socrates non est animal, Socrates non est homo. Locus a destructione consequentis. Regula: si aliquid infert aliquid, destructo consequenti destruitur antecedens. Sed *Socrates est homo* infert *Socrates est animal*. Quare destructo consequenti *Socrates non est animal*, destruitur antecedens *Socrates non est homo*.

9.7 Si quia Socrates est homo, Socrates est animal, tunc si quia Socrates est animal, Socrates est⁹ homo, et quia Socrates est homo, Socrates est animal. Locus ab utroque. Regula: si aliquid infert aliquid¹⁰, tunc si consequens infert antecedens, et antecedens infert consequens. Sed *Socrates est homo* infert *Socrates est animal*. Quare <si> *Socrates est animal consequens antecedentis* infert *Socrates est homo*, et e converso.

9.8 Si quia Socrates est homo, Socrates est animal, et¹¹ quia Socrates est risibile, Socrates est homo, et quia Socrates est animal, Socrates est corpus,¹² et quia Socrates est risibile, Socrates est corpus. Locus ab utro-

¹ consequentia] in hac propositione expunxit et alia manus consequentia supra lineam scripsit E

² si + [Socrates est] E

³ homo] animal E

⁴ quia] si E

⁵ tunc si] et E

⁶ tunc + [si aliquid] E

⁷ quicquid + [infert] E

⁸ consequentia] in contextu propositione et alia manus supra hoc cos scripsit E

⁹ est + [ani] E

¹⁰ aliquid] in contextu aliquid et supra hoc ud scripsit et expunxit E

¹¹ et] ante hoc alia manus addidit si E

¹² corpus + [locus] E

que. Regula: si aliquid infert aliud, tunc si aliud infert antecedens et aliud sequitur ad consequens, antecedens antecedenti<s> infert consequens consequentis. Sed *Socrtes est homo* infert *Socrates est animal*. Quare si in hac consequentia <quia> *Socrates est risibile*, *Socrates est animal*, *Socrates est risibile* infert *Socrates est animal*, et illud idem sequitur ad consequens, scil. ad corpus¹, et *Socrates est risibile* antecedens antecedentis infert *Socrates est corpus*, scil. consequens consequentis.

9.9 Si quia *Socrates est homo* sequitur si *omnis homo est animal*, *Socrates est animal*, tunc si quia *Socrates est risibile*, *omnis homo est animal*, et quia *Socrates est homo* sequitur si *Socrates est risibile*, *Socrates est animal*. Locus ab antecedenti. Regula: si aliquid infert aliquam hypotheticam, tunc si aliquid infert antecedens illius hypothetice, illud idem ponitur in loco eius in conclusione. Sed *Socrates est homo* infert hanc hypotheticam si *omnis homo est animal*, *Socrates est animal*. Quare si *Socrates est risibile* infert *omnis homo est*² *animal*, scil. antecedens illius hypothetice, illud idem ponitur in loco illius in conclusione, scil. hic si *Socrates est risibile*, *Socrates est animal*.

9.10 Si quia *Socrates est homo* sequitur si *omnis homo est animal*, *Socrates est animal*, tunc si quia *Socrates est animal*, *Socrates est corpus*, et quia *Socrates est homo* sequitur si *omnis homo est animal*, *Socrates est corpus*. Locus ab antecedenti. Regula: si aliquid infert aliquam hypotheticam, tunc si aliud³ sequitur ad consequens illius hypotheticae, illud idem ponitur in loco eius in conclusione, ut hic. Sed *Socrates est animal* infert istam hypotheticam si *omnis homo est animal*, *Socrates est animal*. Quare si *Socrates est corpus* sequitur ad consequens, scil. si *Socrates est animal*, illud idem ponitur in loquo eius, scil.⁴ *Socrates est corpus*.

II (f. 52r-v)

INTRODUCTIONES PORPHYRII

1 Quoniam quidem humanae scientiae rationabilis trac<ta>tus philosophiae, in rerum natura multis philosophorum sententiis consultissima rationum pertractans⁵, excellentissimum bonum esse dinoscitur; qui nullius humani ingenii intelligentia, nisi prius efficientiis animae inquisitis diligenter et cognitis, plenarie potest comprehendere; qui quanto humanis

¹ Quare si in hac consequentia - corpus] sic E, sed legendum: Quare si n hac consequentia quia *Socrates est risibile*, *Socrates est animal*, *Socrates est risibile* infert *Socrates animal*, et in hac consequentia quia *Socrates est animal*, *Socrates est corpus*, *Socrates est animal* sequitur ad consequens, scilicet *Socrates est animal*.

² est + [risib] E

³ aliud] aliquid a.c. E

⁴ ponitur - scil.] alia manus addidit E

⁵ pertractans] p(er)t(ra)ctatns E

animis offert se graviolem ac su<b>tiliolem, tanto sibi lectorem poscit studiosiorem ac perspicaciorem; quatenus per easdem animae efficientias elucidatus humanis considerationibus possit intelligi, ab ipsius animae efficientiis sumpto initio, de ipsius inquisitione tractatus disceptaturis diligenti consideratione incipiendum est.

2 Triplex igitur vis animae in rebus vegetandisprehenditur certissime. Prima quarum istud tantum habet officium quod in corporibus vitam ministrat, ut nascendo crescant et vivendo subsistant. Secunda vero, hoc idem retinens officium, quibusdam sentiendi¹ praebet iudicium. Tertia, siquidem haec eadem supradicta actu et potentia possidens, vi mentis insuper et rationis² impressa disserendi discernendique potens. Ad cuius rei demonstrationem manifesta subdantur exempla. Sunt quae vivunt tantum et non sentiunt: arbor, herba, et omnia terrae nascentia radicibus adfixa; quae autem vivunt tantum et sentiunt sunt bos, asinus, equus, et unaquaeque animalia ratione prorsus carentia; illa vero quae vivunt, sentiunt, et cum ratione bona a malis et cetera a ceteris discernunt, sunt homo, angelus, et anima.

3 His itaque praemissis, sciendum est quoniam animalia, quibus tantum sensus inest, non solum rerum praesentium formas capiunt, verum etiam absentium quasdam imaginationes sibi conficiunt, quas prout valent quaedam brevius quaedam diutius custodiunt. Sed quia inanes `ac` confusas sibi concipiunt, nihil <e>arum coniunctione efficere queunt. Meminisse quidem quaedam sed non omnia possunt; amissa quae tradunt oblivioni nulla condicione recolligere possunt; et de futuris rebus non est illis ulla cognitio concessa. Illa vero, quibus est tertia vis³ animae, tota in ratione est constituta, omnium rerum tam absentium quam praesentium vel etiam ignotarum in inquisitione nituntur earum quae sunt oculis subiecta, inquisita natura manifestissime demonstrant; sed ea quae quinque exterioribus corporis sensibus non valent percipere, subtili intellectus consideratione concipiunt, et ad plenum actum intelligentiae quae subtilis intellectus suggerit probabili ratione explicant⁴, et producunt explicata, et producta necessaria argumentatione confirmant; rebus incognitis nomina ponunt, quatenus nominum positionibus eis ignota ut sibi nota, et veraci ratiocinatione⁵ investigent, et investigata ea quae dicuntur esse an sint et quae sint et quid sint aut quale sint aut cur sint agnita veritatis conceptione humanis intuitibus approbatur a<d>ministrant.

4 Cum itaque humanum genus hac tertia vi[s] animae sit insignitum atque illi sit actus rationabilis ut semper in rerum praesentium demonstratione vel absentium intentione seu in ignotarum inquisitione

---

¹ sentiendi] sen[sen]ciendi *E*

² rationis] ratione *a.c. E*

³ vis + [concessa] *E*

⁴ explicant] explicarit(?) *E a.c.*

⁵ ratiocinatione] ratio[ne]cinacione *E*

existat, duo sunt quaedam in quibus vis ratio<ci>nantis animae omnem suam impendit intentionem. Alterum quorum est ut omnium rerum naturas inquirat, alterum ut inquisitas ostendat, quas ostensas moralis scientia exerceat.

5 Sed in his cum ita sint, logicae peritia est necessaria, quae tertia pars est philosophiae. Dividitur enim in tribus partibus philosophia, scilicet in speculativa, in activa, in dissertiva. Speculativa est naturalis quae rerum omnium naturas inquirat, quae in quattuor partibus est divisa, scilicet astronomia, ge`o`metria, arithmetica, musica. Activa vero est moralis scientia, quae morem recte vivendi atque ordinatum demonstrat; haec auctorum ac historiarum exerci<ti>um complectitur et explicat. Si- quidem dissertiva, quam dialecticam vocant, est rationalis scientia.

6 Haec in tribus partibus divisa iocundam vim suam disputando elucida, in grammatica videlicet et in rhetorica et in¹ dialectica. Docet enim in grammatica quomodo de vocibus agendo grammaticus locutionem recte componat, casum scilicet casui iungunt, nominativum cum nominativo, masculinum cum masculino, vel cetera quae ad grammaticam sunt pertinentia. 152v In rhetorica vero monstrat qualiter rhetor cum ornatu verborum loquatur ad persuadendum ac gravitate sententiam. At dialectica, quae sermocinalis dicitur, in inquisitione veritatis ac falsitatis versatur, quae probabili argumentatione vera a falsis ut falsa a veris veraciter separat ac disiungit, ne per falsarum propositionum conclusionem falsitas loco veritatis, quae est inconveniens, concludatur. In hac enim logica duplicem vim suam, quae est scientia inveniendi et scientia iudicandi, maxime disputando exercet. Sed scientia inveniendi sunt topica. Haec enim naturas ac habitudines locorum plenissime insinuat. Scientia iudicandi sunt syllogismi. In hac enim omnium propositionum iudicia verissime demonstrantur.

7 Sed ad omnium supradictorum cognitio generis, speciei, differentiae, proprii, accidentis demonstrationem est necessaria.

7.1 Ac de genere prius discendum est. Sunt ergo decem genera quae rerum sunt principia, quorum unum est² substantia, alia novem sunt accidentia, scilicet qualitas, quantitas, relatio, ubi, quando, facere, pati, situm, habere. Quae ideo genera generalissima et omnium rerum principia esse dicuntur, quoniam non habent aliud genus supra se. Sunt et alia quae subalterna vocantur, quoniam sub istis posita sunt.

7.2 Ac de substantia, quod est genus generalissimum absque quo alia non queunt existere, prius dicendum est. Genus est substantialis collectio ex speciebus collecta. Species est substantialis similitudo collecta ex individuis. Sicut dictum est superius, quia substantia est genus generalissimum eo quod non habent aliud genus supra se, ita dicendum est quod homo est specialissima species, <quia non habet aliam speciem sub se>.

---

¹ in + [g] E

² est + [principia] E

Quicquid est inter substantiam genus generalissimum et omnem specialissimam speciem sunt subalterna genera et subalternae species, [quia non habet aliam speciem sub se].

7.3 Sciendum est quia differentia tribus modis accipitur: alia communis, alia propria, alia magis propria. Communis est illa quae facit alteratum tantum, ut Socrates modo est puer, modo est senex, modo est adolescens; modo est tunicatus, modo non tunicatus. Propria est illa quae non potest separari a subiecto manente eodem subiecto, ut nasi curvitas. Magis propria est specifica quae facit speciem adveniente genere, sicut rationalitas hominem.

7.4 Proprium vero quatuor modis accipitur: proprium quod convenit soli et non omni ut philosophicum esse, quod convenit omni et non soli ut bipedalitas, quod convenit omni et soli¹ et aliquando ut canum esse in senectute, quod convenit omni et [non] soli et semper ut risibile homini.

7.5 Accidens duobus modis intelligitur: separabile et inseparabile. Separabile ut legere et non legere, comedere et non comedere; inseparabile ut nigredo in corvo, albedo in cygno.

8 Sciendum est quia omnia priora sunt ceteris notiora.

8.1 Quae tamen duobus modis cognoscuntur, secundum scilicet humanam considerationem et secundum naturam. Secundum humanam considerationem illa magis sunt cognita quae sunt proxima, ut individua, postea subalterna, deinde genera; secundum naturam illa magis sunt cognita quae non sunt proxima, quae quanto longius se protulerint tanto si inquirantur fiunt lucidiora et notiora, ut genera generalissima, <deinde genera>, postea species, [deinde genera], ad ultimum individua.

8.2 Sed secundum humanam naturam prius videamus. Individuum est quod non potest dividi per constitu<ti>vas partes, quod maneat idem, scilicet quod maneat individuum², ut Socrates et Plato et ceteri homines individuati. <Individua> considerantur in una re, quae res est substantialis similitudo collecta ex individuis, et illa dicitur species, ut homo et bos et asinus. Similiter bos et equus et asinus considerantur in natura, scilicet in animali, quae substantialis collectio ex <s>peciebus collecta est, <et illa dicitur> genus; itaque animal est genus illarum specierum. Similiter consideratur³ animal et animatum corpus et corpus et incorporeum usque ad genus generalissimum quod est substantia.

8.3 Substantia alia est corporea, alia incorporea, ut Deus, angelus, et anima; corporea est⁴ quicquid potest videri et quicquid potest tangi. Corpus aliud animatum, aliud inanimatum; animatum ut arbor, inanimatum ut lapis. Animatum corpus aliud sensibile, aliud insensibile; et sensibile ut animal, insensibile ut arbor. Animal aliud rationale, aliud irracionale;

¹ soli + [ut] E

² individuum] induu E

³ consideratur] considerantur a.c. E

⁴ est] o(mn)e E

rationale ut Deus et angelus et homo, irrationale ut equus, bos et asinus. Rationale animal aliud mortale, aliud immortale; mortale ut homo, immortale ut Deus et angelus et anima. Homo alius Plato, alius Socrates, alius Cicero.

III (ff. 52v-53r)

1 PARVUM MEDIVM

Si omnis homo est lapis, quidam lapis¹ est lapis. Unde locus? Ab antecedenti. Regula: posito antecedenti, ponitur consequens. Assume: sed ponitur istud antecedens *omnis homo est lapis*. Quare ponitur suum consequens *quidam lapis est lapis*. Proba quod sit suum consequens. Si omnis homo est lapis, omne non lapis est non homo. Locus a pari per contrapositionem. Regula: si vera est universalis affirmativa, vera est sua conversa per contrapositionem *omne non lapis est non homo*. Et si omne non lapis <non> est homo, vera est sua conversa per contrapositionem *omnis homo est lapis*. Quid habes? *Omnis homo est lapis*. Procede. Si omnis homo est lapis, quidam lapis est homo. Unde locus? A conversione per accidens. Regula: si vera est universalis affirmativa, vera est sua conversa per accidens. Sed vera est ista *omnis homo est lapis*. Quare vera est sua conversa per accidens *quidam lapis est homo*. 153r! Quid habes? *Quidam lapis est homo*. Quid habuisti? *Omnis homo est lapis*. Iunge. Si omnis homo est lapis et quidam lapis est homo, quidam lapis est lapis. Locus a subiecto. Regula: si aliquid subicitur alicui universaliter, et aliud² subicitur subiecto³ particulariter, illud idem subicitur praedicato particulariter. Sed in hac propositione *omnis homo est lapis* homo subicitur lapidi universaliter, et in hac propositione *quidam lapis est homo*⁴ lapis subicitur homini subiecto particulariter, et in hac tertia *quidam lapis est lapis* illud idem subicitur lapidi praedicato particulariter. Quare si omnis <homo est> lapis, quidam lapis est lapis. Locus ab antecedenti. Regula: quicquid infert antecedens, infert consequens.

2 MEDIVM A PARTIBVS

Si omne animal⁵ est asinus, omnis homo est asinus⁶. Locus a genere. Regula: quicquid praedicatur de genere, et de specie. Et si omnis homo est asinus, omne non asinus est non homo. Iterum si omne animal est asinus, omnis asinus est asinus. Locus a genere. <Regula>: quicquid praedicatur de genere, et de specie. Et si hoc est, omnis asinus est non homo. Locus a praedicato. Et si verae sunt istae duae propositiones *omne non asinus est*

¹ lapis] l' E, et sic dehinc.

² aliud] aliquid E a.c.

³ subiecto] alicui E

⁴ homo + [si] E

⁵ animal] aili E

⁶ asinus] .a. et dehinc saepe similiter E

non homo et omnis asinus est non homo, omne non lapis est non homo. Locus a dividendibus. Regula: si aliquid praedicatur de aliquibus partibus aliquod totum sufficienter dividendibus, illud idem praedicatur de toto illarum partium. Et si omne non lapis est non homo, omnis homo est lapis. Quare Si omne animal est asinus, omnis homo est lapis.

3 A PRAEDICATO

Si omnis homo est lapis, tunc si omnis lapis est homo, omnis homo est homo. Locus a praedicato. Regula: si aliquid praedicatur de aliquo, tunc¹ quicquid praedicatur de praedicato, et de subiecto universaliter. Et si quia omnis lapis est homo, omnis homo est homo, et quia omnis lapis est homo, omnis non homo est non homo. Locus ab ante<cedenti>. Proba quod *omnis homo est homo* sit antedecens ad *omne non homo est non homo*. Si omnis homo est homo, omne non homo est non homo. A pari per contrapositionem. Iterum si omnis homo est lapis, tunc si omnis lapis est homo, omnis homo est lapis. Et si quia omnis lapis est homo, omnis homo est lapis, et quia omnis lapis est homo, omnis homo est non homo. Ab antecedenti. Proba quod *omnis homo est lapis* sit antecedens ad *omnis homo est non homo*. Si omnis homo est lapis, omnis homo est non homo. Quid habes modo? Ex una parte habeo *si omnis lapis est homo, omnis non homo est non homo*, ex alia parte *si omnis lapis est homo, omnis homo est non homo*. Et si quia omnis lapis est homo, omnis non homo est non homo² et omnis homo est non homo, et quia omnis lapis et homo, omnis homo est asinus. Ab antecedenti. Proba quod *omnis non homo est non homo et omnis homo est non³ homo* sit antecedens ad *omnis homo est asinus*. Si omnis non homo est non homo, et omnis homo est non homo, omne non asinus est non homo. Locus a dividendibus. Regula: si aliquid praedicatur de aliquibus partibus aliquod totum sufficienter dividendibus, illud praedicatur de toto illarum partium. Et si omne non asinus est non homo, omnis homo est asinus. A pari per contrapositionem. Quare si omnis homo est lapis, tunc si omnis lapis est homo, omnis homo est asinus. Ab antecedenti. Regula: si aliquid infert aliud, quod illatum inferat tertium, primum inferens infert ultimum. Sed *omnis homo est lapis* infert *omnis lapis est homo*, et *omnis lapis est homo* infert *omnis homo est asinus*. Quare primum inferens, scilicet *omnis homo est lapis*, infert *omnis homo est asinus*.

4 PER MEDIUM A SUBIECTO

Si omnis lapis est homo, tunc si omnis homo est lapis, omnis lapis est lapis. A praedicato. Regula: si aliquid⁴ praedicatur de aliquo universaliter, tunc quicquid praedicatur de praedicato, et de subiecto universaliter. Et si quia omnis homo est lapis, [et] omnis lapis est lapis, et quia omnis homo

¹ tunc + [si subiectum praedicatur de praedicato] E

² homo] la. E

³ non + *rasura* 2 *litterarum* E

⁴ aliquid] al' E

est lapis, omne non lapis est non lapis. Ab antecedenti. Proba quod *omnis lapis est lapis* sit antecedens ad *omne non lapis est non lapis*: si omnis lapis est lapis, omne non lapis est <non> lapis. Modo habes talem consequentiam: si omnis lapis est lapis, omne non lapis est <non> lapis. Iterum si omnis lapis est homo [omnis homo est lapis], tunc si omnis homo est lapis, omnis lapis est homo. A subiecto. Regula: quicquid sequitur ad conœsequens, sequitur ad antecedens. Et si quia omnis¹ homo est lapis, omnis lapis est homo, et quia omnis homo est lapis, omnis lapis est non lapis. Superius habui *si omnis homo est lapis, omne non lapis est non lapis*. Modo habeo *si omnis homo est lapis, omnis lapis est non lapis*. Et si quia omnis homo est lapis, omne non lapis est non lapis et omnis lapis est non lapis, et quia omnis homo est lapis, omne non asinus est non lapis. Ab antecedenti. Proba quod illae duae propositiones *omne non lapis est non lapis* et *omnis lapis² est non lapis* sint antecedentes³ ad *omne non asinus est non lapis*. A dividendibus⁴. Et si <omne> non asinus est non lapis, omnis lapis est asinus. A pari. Quare si omnis lapis est homo, tunc si omnis homo est lapis, omnis lapis est asinus. Ab antecedenti. Regula: quicquid infert antecedens, infert consequens. Sed⁵

---

¹ omnis + [lapis est homo. omnis homo est lapis] *E*

² lapis] homo *E*

³ sint antecedentes] sit antecedens *E*

⁴ A dividendibus] a d' *E*

⁵ *Hic librarius scribere finit.*